

WHO KILLED CHEA VICHEA?

ချီဗချီရာကို ဘယ်သူသတ်သလဲ

An investigation into the assassination of a Cambodian labour leader | လုပ်ကြံခံရသော ကမ္ဘောဒီးယန်း အလုပ်သမားခေါင်းဆောင် အကြောင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း

STUDENT WORKBOOK WITH ANSWER KEY – ENGLISH AND MYANMAR
| ကျောင်းသားကိုယ်စားလှယ်နှင့် အဖြေများ – အင်္ဂလိပ်နှင့် မြန်မာ

Study Guide

Published by Mote Oo Education.

The original (2011) study guide was produced by Thabyay Education Network: www.thabyay.org.

This study guide is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

To view a copy of this license, visit: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en_US.

Notes about usage: Organisations wishing to use the body text of this work to create a derivative work are requested to include a Mote Oo Education logo on the back cover of the derivative work if it is a printed work or on the home page of a web site if it is reproduced online.

Documentary

Video from WHO KILLED CHEA VICHEA? used by permission of Loud Mouth Films. All text and images from WHO KILLED CHEA VICHEA? are © 2011 Loud Mouth Films (www.loudmouthfilms.net).

Uses beyond fair use must be permitted by Loud Mouth Films.

For license types of individual pictures used in this work, please refer to Picture Acknowledgements below.

The Myanmar language subtitled version of WHO KILLED CHEA VICHEA? is produced with permission from Loud Mouth Films. These may be used for educational purposes, or other fair use purpose.

Myanmar subtitles and translation by Kaung Hla Zan.

Activities and supplementary text by Katie Julian, Rich Garella and Rory McLaughlin.

Layout and design and proofreading by Matthew Simpson, May Htut Pan Moe and Nila Win.

Myanmar language DVD created by Nila Win.

Contact

For more information, please contact Mote Oo Education or Loud Mouth Films

www.moteoo.org

info@moteoo.org

www.loudmouthfilms.net

www.whokilledcheavichea.com

Picture Acknowledgements.

Where possible, Mote Oo Education has used Creative Commons or public domain images throughout this book, unless the images are the property of Mote Oo Education.

We have attempted to attribute copyright to copyright holders by providing a full URL. However, this list may be incomplete as this book has been compiled over several years from many resources. If an image in this book has been missed, been incorrectly attributed, or has been mistakenly used, please contact the publisher and we will correctly attribute it or remove it from future editions. The views of the copyright holders do not necessarily reflect the views of Mote Oo Education.

The following copyrighted photographs have been used in the publication of this book.

Page	Author(s)	Title/Description	Source	License
4	Manfred Werner	Angkor Wat (Cambodia) - seen from the west entrance.	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Angkor_Wat_W-Seite.jpg	CC BY-SA 3.0
15/16	BrisbanePom	Flag Map of Cambodia	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cambodia_MapFlag.png	CC BY-SA 3.0
18/19	Ldpfc	Khem Veasna, President of the League for Democracy Party	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Khem_Veasna_-LDP1.jpg	CC BY-SA 4.0

CONTENTS | မာတိကာ

Notes To Users	1
နိဒါန်း	၂
1. Introduction	3
၁။ ရုပ်ရှင်မိတ်ဆက် (နိဒါန်း)	၄
2. The Setting (00:00—10:49)	11
၂။ ဇာတ်လမ်းစတင်ခင်းကျင်းခြင်း	၁၂
3. The Suspects (10:49–35:02)	19
၃။ စွဲချက်တင်ခံရသူများ	၂၀
4. The Law (35:02–46:31)	27
၄။ ဥပဒေ	၂၈
5. Why Was Chea Vichea Killed? (46:31–55:27)	35
၅။ ချီဗချီရာ ဘာကြောင့် လုပ်ကြံခံခဲ့ရပါသလဲ။	၃၆
6. Update: August 2014	45
၆။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် သြဂုတ်လအထိ ဖြစ်ပေါ် ပြောင်းလဲမှုများ	၄၆
Answers	51
အဖြေများ	၅၂

TO THE TEACHER AND THE STUDENT

This booklet contains student worksheets and answers to accompany the documentary *Who Killed Chea Vichea?*.

The worksheets are organised into six chapters. Chapter one provides a brief background to the story and the next four chapters deal with different sections of the film. The time (from start to finish) of each section is shown in the title of each chapter in minutes and seconds. The final chapter is an update of events that have happened since 2010, when the film was made.

Each chapter has "key words", which are important words from the worksheets or the documentary. If the key words are in the worksheets, they are in **bold**, so that you can check their meaning quickly.

TO THE TEACHER

Structure of the Worksheets

The worksheets contain a number of tools to help students understand the documentary and to help you guide discussions.

BEFORE YOU WATCH – A discussion or prediction activity to get students thinking about the next section of the film.

IMPORTANT IDEAS – Short explanations of some of the most important concepts for that section of the documentary.

KEY WORDS – Simple definitions of some of the more difficult words used in the documentary and teaching notes.

COMPREHENSION AND DISCUSSION ACTIVITIES – To help students understand the events in the film, form opinions about it and relate it to their own experience.

EXTENSION ACTIVITIES – Optional activities that support discussion about some of the issues raised in the film.

Encourage students to carry out further internet research on this topic if possible. A good place to start is the website of the documentary – www.whokilledcheavichea.com.

ချီဗချီရာကို ဘယ်သူ သတ်သလဲ။

ဤစာအုပ်ငယ်တွင် လေ့လာသင်ယူသူများအတွက် လေ့ကျင့်ခန်းစာရွက်များ သုံးကာ ‘ချီဗချီရာကို ဘယ်သူ သတ်သလဲ’ ဟူသည့် မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်ရန် ပြုစုထားပါသည်။

လေ့ကျင့်ခန်းစာရွက်များကို အခန်း (၆) ခန်း အဖြစ် ခွဲခြားထားသည်။ အခန်း (၁) တွင် ဇာတ်လမ်း၏ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းကို အကျဉ်း တင်ပြသည်။ ထို့နောက် ဆက်လက်ပါရှိသည့် အခန်း (၄) ခန်း တွင် မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်၏ အပိုင်း (၄) ပိုင်းကို တစ်ပိုင်းစီ ကြည့်ရှုနိုင်ရန် တင်ပြထားသည်။ အခန်း တစ်ခန်းစီ၏ ခေါင်းစည်းပိုင်းတွင် ထိုအခန်းမှပါရှိသော ရုပ်ရှင်အပိုင်း၏ စချိန်နှင့် ဆုံးချိန် မိနစ်၊ စက္ကန့်များ ထည့်သွင်း ပေးထားသည်။ နောက်ဆုံး အခန်းသည် ရုပ်ရှင် ရိုက်ကူးပြီးချိန် ၂၀၁၀ ခုနှစ် မှ ယနေ့ အချိန်ထိ မည်သို့ ပြောင်းလဲ ဖြစ်ပေါ်နေပြီ ဖြစ်ကြောင်းကို တင်ပြထားသည်။

လေ့ကျင့်ခန်းများ စုစည်း တည်ဆောက်ပုံ

လေ့ကျင့်ခန်းစာရွက်များတွင် ကျောင်းသားများအနေနှင့် ဤမှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို နားလည်စေရန်နှင့် သင်ကြားသူ ဆရာ/မများအနေနှင့် ဆွေးနွေးချက်များကို ဦးဆောင် ထိန်းကျောင်းနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် အရာများ ထည့်သွင်း ကူညီထားပါသည်။

ရုပ်ရှင်မကြည့်မီ - ကျောင်းသားများက ရုပ်ရှင်၏ နောက်လောမည့် အပိုင်းကို စဉ်းစားလာမိစေရန် ဆွေးနွေးခြင်း ခန့်မှန်းခြင်း စသည့် လုပ်ဆောင်ချက်များ

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပာယ်များ - ရုပ်ရှင်လာမည့် အပိုင်းတွင် အရေးပါသော အယူအဆများကို ခြုံငုံ ရှင်းလင်းချက်များ

အမေးအဖြေများနှင့် ဆွေးနွေးချက်များ - ကျောင်းသားများက ရုပ်ရှင်ထဲမှ အဖြစ်အပျက်များကို ပိုမို နားလည်နိုင်အောင်၊ ထင်မြင်ချက်များ ပေးနိုင်အောင်နှင့် မိမိတို့ လက်တွေ့ဘဝ အတွေ့အကြုံများနှင့် ဆက်စပ် စဉ်းစားတတ်စေရန် ထောက်ပံ့နိုင်ရန် လုပ်ငန်းများ

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များ - ရုပ်ရှင်မှ မြင်လာရသော ကိစ္စရပ် ပြဿနာများအကြောင်းကို ဆွေးနွေးလိုက ဆွေးနွေးနိုင်ရန် ထည့်သွင်း ပေးထားသော လုပ်ငန်းစဉ်များ

ဤရုပ်ရှင်အကြောင်း ပိုမို သိစေရေးအတွက် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် အင်တာနက်တွင် ရှာဖွေကြည့်ကြရန် ကျောင်းသားများကို တိုက်တွန်းပါ။ စတင်ရှာဖွေရန် အဆင်ပြေမည့်နေရာမှာ ဤရုပ်ရှင်၏ ကိုယ်ပိုင် စာမျက်နှာ ဖြစ်သော www.whokilledcheavichea.com ဖြစ်သည်။

I. INTRODUCTION

IMPORTANT IDEAS

Workers' rights: A group of legal rights about workers' pay, benefits, and working conditions.

Trade unions: Groups of workers who organise to protect and increase workers' rights.

Key Words

benefits (n): advantages or good things

contract (n): a written agreement. Usually a legal document

garment (n): clothes

management (n): the people who run the business or organisation

negotiate (v): to try to solve a problem or conflict by discussing it

standard of living (n): the amount of wealth and possessions someone has

wages (n): the amount of money that a worker gets

working conditions (n): the environment in a workplace, including stress and noise levels, the amount of safety or danger, light, air, etc

1. What do you know about Cambodia?
2. What do you know about the Khmer Rouge?
~ Read the text box on the next page. Were your ideas correct?

၁။ ရုပ်ရှင်မိတ်ဆက် (နိဒါန်း)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပာယ်များ

အလုပ်သမား အခွင့်အရေး။ ။ဥပဒေအရ အလုပ်သမားများ ရပိုင်ခွင့်ရှိသော လစာ၊ အကျိုးခံစားခွင့်၊ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေ သတ်မှတ်ချက်များ စသော အခွင့်အရေးတစ်စုကို ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ကုန်သွယ်မှု အသင်း။ ။ထိုအသင်းများမှာ အလုပ်သမားအခွင့်အရေးများကို စောင့်ရှောက် မြှင့်တင်ရန် အလုပ်သမားများက ဖွဲ့စည်းထားသော အသင်းအဖွဲ့များ ဖြစ်သည်။

၁။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံအကြောင်းကို ဘာတွေ သိထားပါသလဲ။

၂။ ခမာနီအကြောင်းကို ဘာတွေ သိထားပါသလဲ။

~ တစ်ဖက်စာမျက်နှာမှ စာသားကို ဖတ်ရှုပါ။ မိမိတွေးထင်ခဲ့သည်တို့ မှန်ကန်ပါသလား။

What Was the Khmer Rouge?

The Khmer Rouge was a communist group led by Pol Pot. They took over the capital of Cambodia, Phnom Penh, on April 17, 1975. They forced people out of the cities and into the countryside. The whole country became a labour camp. They killed anyone who was they thought was against them in the *killing fields*. They killed professionals and almost everyone with an education. During the Khmer Rouge years, between 1.7 million and three million people (20-35% of the population) were killed or died from starvation or disease.

3. What do you know about the Cambodian **garment** industry?

~ Use the facts in the box to explain how important the garment industry is to Cambodia's economy.

- There are over 200 garment factories in Cambodia, mostly in Phnom Penh.
- Over 270,000 people work in the garment industry in Cambodia.
- 65% of the country's manufacturing workers are in the garment industry.
- The amount of wealth created by the garment industry increased from 1.3 percent of GDP in 1995 to 15.9 percent in 2006.

4. What do you think the working conditions are like in Cambodian factories?

~ List your ideas.

~ Compare what you wrote to the information in the box on the next page.

What was the same? What was different?

Compare these to conditions in factories in your country.

ခမာနီဆိုသည်မှာ မည်သူတွေနည်း။

ခမာနီများမှာ ၁၉၇၅ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၇ ရက်တွင် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၏ မြို့တော် ဖန္ဒမ်းပင်ကို တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ခဲ့သော ကွန်မြူနစ် အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ပါလ်ပေ၏ ခေါင်းဆောင်မှုအောက်တွင် ခမာနီများက လူတိုင်းနီးပါးကို မြို့ကြီးများမှ မောင်းထုတ်လိုက်ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံးကို ချွေးတပ်စခန်းကြီးအဖြစ် ပြောင်းလဲလိုက်ကြသည်။

ခမာနီများက ၎င်းတို့ကို ဆန့်ကျင်မည်ဟု ထင်တိုင်း သတ်ဖြတ် ရှင်းလင်းခဲ့ကြသည်။ ခမာနီများသည် နယ်ပယ်အသီးအသီးမှ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့်၊ ပညာတတ်မြောက်သူ အားလုံးနီးပါးကို အလွတ် မပေးခဲ့ပေ။ ခမာနီခုနစ်များတွင် လူပေါင်း ၁.၇ သန်းမှ ၃ သန်းအတွင်း (လူဦးရေ၏ ၂၀% နှင့် ၃၅% မှာ) သတ်ဖြတ်ခံရမှု၊ ငတ်မွတ်မှုနှင့် ရောဂါဘယများကြောင့် သေကြေခဲ့ရသည်။

၃။ ကမ္ဘောဒီးယား အထည်အလိပ်လုပ်ငန်း အကြောင်းကို ဘာသိထားပါသလဲ။

~ တစ်ဖက်ပါ အချက်အလက်များကို အသုံးပြုပြီး အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းသည် ကမ္ဘောဒီးယား၏ နိုင်ငံစီးပွားရေးအတွက် မည်မျှ အရေးပါနိုင်ကြောင်း ရှင်းပြပါ။

၄။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံမှ ကုန်ထုတ်စက်ရုံများ၏ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများ မည်သို့ ရှိမည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

~ မိမိတို့ တွေးမြင် ယူဆချက်များကို စာရင်း ပြုစုပါ။

~ အောက်ပါ စာသားအတွင်းမှ အချက်အလက်များနှင့် မိမိရေးသားထားသည့် အချက်များကို ယှဉ်ကြည့်ပါ။
မည်သည်တို့ တူညီသနည်း။ မည်သည်တို့ ကွဲပြားသနည်း။
မိမိနိုင်ငံတွင်းမှ စက်ရုံများ၏ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။

- ကမ္ဘောဒီးယားတွင် အထည်အလိပ်စက်ရုံ ၂၀၀ ကျော်ရှိပြီး အများစုမှာ ဖန္ဒမ်းပင်တွင် တည်ရှိကြသည်။
- လူပေါင်း ၂၇၀ ၀၀၀ ကျော်မျှ ထိုလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ကြသည်။
- နိုင်ငံကုန်ထုတ်လုပ်သားများ၏ ၆၅% မှာ အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းမှ ဖြစ်သည်။
- အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းမှ ရရှိသော နိုင်ငံကြွယ်ဝမှုမှာ ၁၉၉၅ ခုနှစ် တွင် နိုင်ငံငွေ၏ ၁.၃% သာရှိရာမှ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် ၁၅.၉% အထိတက်လာခဲ့သည်။

The Lives of Cambodia's Factory Workers

- Cambodian law says that workers must earn at least US \$65 a month, though some employers pay much less than this.
- According to the Cambodian Centre for Human Rights, this wage is not enough for workers to have a good **standard of living**.
- Some factories force their workers to work very long hours.
- Some factories do not have equipment to protect their employees from dangerous machines and also do not provide training on how to use them.
- Some factories are dirty and the air supply can be very bad.
- Even though there are laws to protect the rights of workers, these laws only apply to long-term contracted employees. Employers often avoid these laws by using short-term **contracts**.

5. What are workers' rights?

6. What rights do workers have?

- ~ **Brainstorm some rights that you think workers should have.**
- ~ **What rights do you think garment workers have in Cambodia?**
- ~ **Look at the box on the next page and check your answers.**

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ စက်ရုံအလုပ်သမားများ၏ ၁၀

- ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ ဥပဒေအရ အလုပ်သမားများသည် အနည်းဆုံး အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၆၅ ဒေါ်လာ ရရှိရမည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ သို့သော် အချို့အလုပ်ရှင်များက ထို့အောက်များစွာ လျော့ပေးနေကြသည်။
- ကမ္ဘောဒီးယားလူ့အခွင့်အရေးဗဟို၏ အဆိုအရ အဆိုပါ လစာပင်လျှင် အလုပ်သမားများ အတွက် ကောင်းမွန်စွာ နေထိုင်နိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်သေးပါ။
- အချို့စက်ရုံများမှာ အလုပ်သမားများကို နာရီပေါင်းများစွာ အတင်းအကြပ် အလုပ်စေခိုင်းကြသည်။
- အချို့စက်ရုံများသည် အလုပ်သမားများကို အန္တရာယ်များသော စက်ကြီးများ ကိုင်တွယ်ရာတွင် လိုအပ်သော အကွယ်အကာ ကိရိယာများကို ပေးအပ်ခြင်း မရှိသလို၊ အသုံးပြုပုံကိုလည်း သင်တန်းပေးခြင်း မရှိပါ။
- အချို့စက်ရုံများမှာ သန့်ရှင်းမှု မရှိ၊ လေဝင်လေထွက် မကောင်း။
- အလုပ်သမားအခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးထားသော ဥပဒေများရှိပင်ရှိသော်လည်း၊ ၎င်းတို့မှာ အမြဲတမ်း ဝန်ထမ်းများအတွက်သာ ဖြစ်ရာ၊ အလုပ်ရှင်များက ဝန်ထမ်းများကို ကာလတိုစာချုပ်များသာ ချုပ်ခြင်းဖြင့် ထိုဥပဒေများကို ရှောင်ကြသည်။

၅။ အလုပ်သမားအခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

၆။ အလုပ်သမားများတွင် မည်သည့် အခွင့်အရေး ရပိုင်ခွင့်များ ရှိသနည်း။

- ~ အလုပ်သမားများ ရရှိသင့်သည်ထင်သည့် အခွင့်အရေးများကို စဉ်းစားပါ။ မိမိတို့ ထင်မြင်ချက်များကို သင်ပုန်းပေါ်တွင် ရေးပါ။
- ~ ကမ္ဘောဒီးယား၏ အထည်ချုပ်စက်ရုံ အလုပ်သမားများအနေနှင့် ထိုအခွင့်အရေးများမှ မည်သည်တို့ကို ရရှိနေသည် ထင်ပါသနည်း။
- ~ တစ်ဖက်ပါ စာပိုဒ်ကို ဖတ်ပြီး မိမိဖြေဆိုထားသည်များမှန်၊ မမှန် ပြန်စစ်ပါ။

Garment Workers' Rights under Cambodian Labour Law

- 15 as the minimum working age
- clean, healthy and safe **working conditions**
- one and a half days holiday per month
- no more than 48 hours of work per week
- maternity leave: women who have recently given birth can take time off work (including 90 days with full pay)
- no discrimination based on age, gender, ethnicity, religion, or political beliefs
- the right to join a trade union

7. Is it the same in your country?

- ~ Which of these rights do workers have in your country?
- ~ Which do you think are the most important?
- ~ Are these rights all respected? Why or why not?

Extension Activities: Trade Unions

1. What do trade unions do?
2. Do workers need trade unions? Why?

THE PHNOM PENH POST JANUARY 22, 2014

Large protest planned for Sunday

Mara Kuntze and Sean Tesham

AMID the continued arrest of activists who have defied a ban on public gatherings, a group of unions and associations yesterday revealed plans for a large demonstration in Phnom Penh's Freedom Park on Sunday.

About 10,000 people are expected to attend the rally, according to a letter to Phnom Penh Governor Pa Socheatvong, which is signed by nine unions and associations.

PHNOM PENH POST JANUARY 22, 2014

for violating the demonstration ban in the past week.

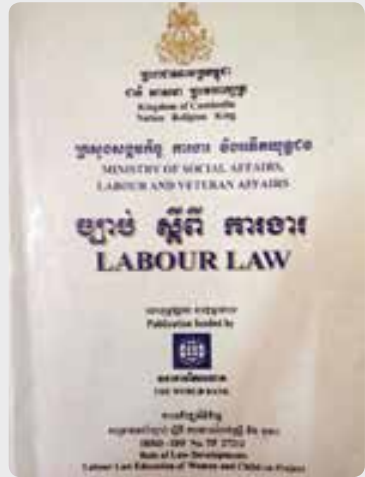
"Justice is important to us ... youth must join," CYN president Tin Malay said yesterday. "The salary is important, because when youth are finished with school, they need to find jobs ... [and] they get low salary when they go to work."

Phnom Penh City Hall spokesman Long Dimsanchey yesterday said he has not received the letter, but will send it along to Socheatvong for approval or

Associated with the Phnom Penh Post

အထည်ချုပ်စက်ရုံအလုပ်သမားများအတွက် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၏ အလုပ်သမားဥပဒေ

- ၁၅ နှစ်ပြည့်မှသာ အလုပ်လုပ်ခွင့်ရှိသည်။
- သန့်ရှင်းမှုရှိသော၊ ကျန်းမာရေးကို မထိခိုက်စေသော၊ အန္တရာယ်ကင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် အလုပ် လုပ်ရမည်။
- တစ်လလျှင် ပိတ်ရက် တစ်ရက်ခွဲ ခံစားခွင့် ရှိသည်။
- တစ်ပတ်လျှင် အလုပ်လုပ်ချိန် ၄၈ နာရီ မကျော်စေရ။
- မီးဖွားခွင့်။ ။မီးဖွားပြီးစ အလုပ်သမားများ ကလေးကို စောင့်ရှောက်နိုင်ရန် ရက်ပေါင်း ၉၀ လစာအပြည့် ခံစားခွင့် ရှိသည်။
- အသက်အရွယ်အရ၊ ကျား/မ ဖြစ်ခြင်းအရ၊ လူမျိုး၊ ဘာသာ၊ နိုင်ငံရေးယုံကြည်မှုများကို အခြေခံပြီး ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်း မရှိစေရ။
- ကုန်သွယ်မှု အလုပ်သမားအသင်းကို အသင်းဝင်ခွင့်ရှိသည်။

၇။ မိမိနိုင်ငံတွင်လည်း ထိုနည်းတူ ဖြစ်ပါသလား။

- ~ မိမိနိုင်ငံတွင် အထက်ပါ အခွင့်အရေးတို့မှ မည်သည်တို့ကို ရရှိနေပါသနည်း။
- ~ မည်သည့်အရာများကို အရေးအကြီးဆုံးဟု ထင်ပါသနည်း။
- ~ အဆိုပါ အခွင့်အရေးများကို လေးစားမှု ရရှိကြသည် ထင်ပါသလား။ မည်သည့် အတွက်ကြောင့်နည်း။

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များ။ ။ကုန်သွယ်မှု အသင်း
(အလုပ်သမားအဖွဲ့များ)

- ၁။ ကုန်သွယ်မှု (အလုပ်သမား) အသင်းများက မည်သည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ပါသနည်း။
- ၂။ အလုပ်သမားများအနေနှင့် အဆိုပါ အသင်းအဖွဲ့များ လိုအပ်ပါသလား။ အဘယ့်ကြောင့် နည်း။

2. THE SETTING (00:00—10:49)

IMPORTANT IDEAS

Coalition government: A government made from more than one political party. When no party gets enough votes to be the government alone, different political parties negotiate and make an agreement about how the power will be shared. When these parties cannot agree, this is called **deadlock**.

Key Words

bodyguard (n): a person, or group of people, who protect someone

champion (n): someone who fights for or defends the rights of someone else

commander (n): a military or police leader

compete (v): to try to do something better than others

critic (n): someone who points out what is bad or wrong about something

dominate (v): to control, to be the most powerful

faltering (adj): becoming less powerful or successful

ministry (n): a high-level part of the government

opposition party (n): a political party that is competing to be in government

parliament (n): the place where politicians discuss and make new laws

prominent (adj): important or well-known

refuse (v): to say no, or not agree to do something.

royalist (adj, n): supportive of a king or queen

ruling party (n): the political party that is currently in government

satisfied (adj): feeling that something is good enough

BEFORE YOU WATCH:

1. Which of the things discussed in the last section will be important in this documentary?

၂။ ဇာတ်လမ်းစတင်ခင်းကျင်းခြင်း (၀၀:၀၀ – ၁၀:၄၉)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပာယ်များ

ညွန့်ပေါင်း အစိုးရအဖွဲ့။ ။ နိုင်ငံရေးပါတီ တစ်ပါတီထက်ပိုပြီး ပူးပေါင်း ဖွဲ့စည်းထားသော အစိုးရတစ်ရပ်ကို ဆိုလိုသည်။ အစိုးရတစ်ရပ်အဖြစ် သတ်မှတ် ရွေးချယ်ခံရနိုင်သည့် မဲအရေအတွက်ကို မည်သည့် ပါတီမှ မရရှိသောအခါ၊ ပါတီအချို့က ပူးပေါင်းလိုက်ပြီး အစိုးရတစ်ရပ်ဖွဲ့ကာ မည်သို့ ခွဲဝေအုပ်ချုပ်မည်ကို သဘောတူကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် ပါတီများ သဘောမတူပါက မဲအရေအတွက် မပြည့်မီ၍ မည်သည့် ပါတီမှ အစိုးရ မဖွဲ့နိုင်ဖြစ်ပြီး မတိုးသာ မဆုတ်သာ အခြေအနေ ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သည်။

၀၀ ရုပ်ရှင်မကြည့်မီ

- ၁။ နောက်ဆုံး ဆွေးနွေးခဲ့သည့် မည်သည့် အကြောင်းအရာများက ရုပ်ရှင်ထဲတွင် အရေးပါလာပါ သနည်း။

WATCH TO 10:49 THEN ANSWER THE QUESTIONS

The Political Context

2. Three parties were competing in the 2003 election; The Sam Rainsy Party, Funcinpec and the Cambodian People's Party. Which quote is about each party?

a. _____

"[He] was **champion** of garment workers and the poor, an aggressive **critic** of the government and a defender of human rights."

b. _____

"Also competing was Prince Norodom Ranariddh and his **faltering royalist** party."

c. _____

"[They] had a lock on power **dominating** the media... the police, the military, the election commission and all **prominent** ministries."

Hun Sen

3. Who is Hun Sen?
4. Why do you think he calls himself the "strong man"?

Hun Sen

▶ 10:49 အထိ ကြည့်ပြီး မေးခွန်းများကို ဖြေဆိုပါ။

🎬 နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း

၂။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပါတီသုံးခု ဝင်ရောက် ယှဉ်ပြိုင်ကြသည်။ ဆမ်ရန်ဖီပါတီ၊ ဖူစင်ပက်နှင့် ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီတို့ဖြစ်သည်။ မည်သည့် ပြောဆိုချက်မှာ မည်သည့် ပါတီကို ရည်ရွယ် ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်သနည်း။

သူက အထည်ချုပ်စက်ရုံ
အလုပ်သမားတွေ၊
ဆင်းရဲသားတွေအတွက်
တကယ်
အားကိုးအားထားရသူပါ။
အစိုးရကိုလည်း ရဲရဲဝံ့ဝံ့
ဝေဖန်ရဲသူဖြစ်ပြီး
လူ့အခွင့်အရေးတွေကို
ကာကွယ်ပေးတဲ့ သူ
ဖြစ်ပါတယ်။

ရွေးကောက်ပွဲထဲက
နောက်တစ်ဦးက
မင်းသား နိရီဒွန်
ရာနာလ်ရ်ပါ။
ဘုရင့်နောက်တော်ပါတေ့
နဲ့ ဖွဲ့ထားတဲ့
ခပ်ယဲ့ယဲ့ပါတီကို
ဦးဆောင်သူပါ။

ဒီပါတီက အာဏာကို
အပိုင်ယူထားတာပါ။
မီဒီယာကိုလည်း
လွှမ်းမိုးနိုင်ပါတယ်။
ရဲတပ်ဖွဲ့၊ စစ်တပ်၊
ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်နဲ့
အရေးပါတဲ့ ဝန်ကြီးဌာန
အားလုံးကို ထိန်းချုပ်ထား
နိုင်ပါတယ်။

🎬 ဟန်ဆန်း

၃။ ဟန်ဆန်းက မည်သူဖြစ်ပါသလဲ။

၄။ ဟန်ဆန်းက အဘယ်ကြောင့် မိမိကိုယ်ကို လူသန်ကြီးဟု
ခေါ်ပါသလဲ။

ဟန်ဆန်း

The 2003 Election

5. What were the results of the election?
6. What is the relationship between Chea Vichea and the Sam Rainsy party?
7. Why was Chea Vichea planning a demonstration?
8. Why were Chea Vichea's plans for large demonstrations "bad news" for the government?

Chea Vichea: "We support the Sam Rainsy Party and the Sam Rainsy Party supports us."

Son Chhay (Member of Parliament): "If [Vichea] wished to have a demonstration of more than 10,000 people, he's able to do that straight away and this is not a good thing that government would like to happen."

Chea Vichea: "We tell everybody clearly we will make demonstration or support demonstration of the Sam Rainsy Party if they are not **satisfied** with the results of the election."

- ၅။ ရွေးကောက်ပွဲမှ မည်သို့ ရလဒ် ထွက်လာပါသနည်း။ တင်းခံထားကြသည်။
- ၆။ ဆမ်ရန်ဇီပါတီနှင့် ချီဗချီရာတို့အကြား မည်သို့ ပတ်သက်မှု ရှိပါသနည်း။
- ၇။ ချီဗချီရာက အဘယ်ကြောင့် ဆန္ဒပြပွဲလုပ်ရန် ပြင်နေပါသနည်း။
- ၈။ ချီဗချီရာ၏ ဆန္ဒပြပွဲကို အစိုးရက အဘယ်ကြောင့် မနှစ်သက်ခြင်း ဖြစ်ပါသနည်း။

ချီဗချီရာ။ ။ကျွန်တော်တို့က ဆမ်ရန်ဇီ ရဲ့ပါတီကို ထောက်ပံ့ကူညီပြီး ဆမ်ရန်ဇီ ရဲ့ပါတီက ကျွန်တော်တို့ကို ပြန် ထောက်ပံ့ ကူညီရပါတယ်။

ဆွန်ချေ (ပါလီမန်အမတ်)။ ။တကယ်လို့ သူက လူတစ်သောင်း ဆန္ဒထွက်ပြကြမယ်ဟေ့ဆိုရင် ချက်ချင်း လူတစ်သောင်းထွက်ပြီး ဆန္ဒပြလိမ့် မယ်။ အစိုးရက ဒီလိုကိစ္စမျိုးကိုတော့ နည်းနည်း လေးမှ ကြိုက်မှာ မဟုတ်ဘူး။

ချီဗချီရာ။ ။ကျွန်တော်တို့က အားလုံးကို ရှင်းရှင်းပြောတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ဆန္ဒပြမှာ ဒါမှမဟုတ် ဆန္ဒပြပွဲတွေကို ကူညီ ထောက်ပံ့မှာ။ တကယ်လို့ ဆမ်ရန်ဇီပါတီက ရွေးကောက်ပွဲ ရလဒ်တွေကို ကျေနပ်မှု မရှိရင်ပြောတာ။

Death Threats

9. Why do you think Vichea received threats against his life?
10. Why do you think the police told him that he should leave the country?

Extension Activities: Democracy in Cambodia

1. The CPP has won several elections. Does that mean Cambodia is a democracy?
2. The **ruling party** in Cambodia (the CPP) has been in power for a long time. Is it a problem if a government is run by the same people for a very long time? Why or why not?

Khem Veasna, President of Cambodia's League for Democracy Party, speaking.

📺 ခြိမ်းခြောက်မှုများ

- ၉။ ချီဗချီရာက အဘယ့်ကြောင့် အသက်ကို ခြိမ်းခြောက်သော စာများ ရရှိခဲ့သည် ထင်ပါသနည်း။
- ၁၀။ ရဲအဖွဲ့က ချီဗချီရာကို အဘယ်ကြောင့် နိုင်ငံမှ ထွက်ခွာသွား သင့်ကြောင်း ပြောသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များ။ ။ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ဒီမိုကရေစီ

- ၁၁။ စီပီပီက ရွေးကောက်ပွဲပေါင်းများစွာကို အောင်မြင်လာခဲ့သည်။ ဤအချက်က ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသည် ဒီမိုကရေစီနှင့် အုပ်ချုပ်သည်ဟု ဆိုလိုပါသလား။
- ၁၂။ အာဏာရပါတီ စီပီပီက နိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်နေသည်မှာ ကာလ ကြာမြင့်ပြီ ဖြစ်သည်။ အစိုးရအဖွဲ့ကို လူမပြောင်းဘဲ အချိန်ကြာမြင့်စွာ အုပ်ချုပ်ခြင်းမှာ ပြဿနာဖြစ်နိုင်ပါသလား။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ ဒီမိုကရေစီပါတီ၏ ဥက္ကဋ္ဌ ခမ်းဗီသနာ စကားပြောကြားနေစဉ်

3. THE SUSPECTS (10:49 – 35:02)

IMPORTANT IDEAS

A fair trial: One in which the court respects the rights of the people being tried and follows the rules of the legal system. The judge must be impartial (unbiased), independent (not controlled or influenced by others), and competent (able to do his or her job well).

Political asylum: When someone is allowed to live in another country because they are afraid they will be harmed for political reasons in their home country.

Key Words

aid (n): money or other resources which are given (or sometimes lent) by one country to another

alibi (n): a story told by an accused person to show that they were somewhere else at the time of the crime.

confession (n): when someone legally admits that they are guilty of a crime

disown (v): to legally break the relationship between a family member and the rest of the family
evidence (n): information used to decide if someone is innocent or guilty

plain-clothes police (n): police officers who wear normal clothing

suspect (n): someone who the police think might have committed a crime

testify (v): to say what you saw or heard (give evidence) in court

witness (n): a person who sees an event, usually a crime or accident

BEFORE YOU WATCH:

~ Discuss the question. Think about the question while you watch, and check your answer.

1. Why did the police think it was so important to arrest someone quickly?

၃။ စွဲချက်တင်ခံရသူများ (၁၀:၄၉ - ၃၅:၀၂)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အပွါယ်များ

တရားမျှတသော ကြားနာစစ်ဆေးမှု။ ။တရားမျှတသော ကြားနာစစ်ဆေးမှု ဆိုသည်မှာ တရားရုံးက စစ်ဆေးခြင်းခံရသော လူများ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစား အသိအမှတ်ပြုခြင်း နှင့် ဥပဒေက ချမှတ်ထားသော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့်အညီ လုပ်ဆောင်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ထို့အပြင် တရားသူကြီးသည် ဘက်လိုက်မှု မရှိ၊ ကြိုးကိုင်မှု သို့မဟုတ် လွှမ်းမိုးခံရမှု ကင်းပြီး မိမိတာဝန်ကို ကျေပွန်အောင် ထမ်းဆောင်နိုင်သူ ဖြစ်ရမည်။

နိုင်ငံရေး ခိုလှုံခွင့်။ ။မိမိနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ ဆက်လက် နေထိုင်ရန် အန္တရာယ်ရှိနေသဖြင့် အခြားတစ်နိုင်ငံမှ ထိုသူကို လာရောက် နေထိုင်ခွင့်ပြုလိုက်ခြင်းကို နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့် ရရှိသည်ဟု ခေါ်သည်။

III မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို မကြည့်မီ

~ ကျောင်းသားများကို ရုပ်ရှင်မကြည့်မီတွင် အောက်ပါ မေးခွန်းကို ရုပ်ရှင်ကြည့်ရင်း စဉ်းစားထားရန် ပြောပါ။ လိုအပ်ပါက ရုပ်ရှင်ကြည့်အပြီးတွင်လည်း ထပ်မံ မေးပြီး ဆွေးနွေးပါ။

၁။ အဘယ်ကြောင့် ရဲအဖွဲ့က တစ်စုံတစ်ဦးကို အလျင်အမြန် ဖမ်းမိရန် အလွန် အရေးကြီးနေ ပါသနည်း။

WATCH TO 35:02 THEN ANSWER THE QUESTIONS

Born Samnang

2. What did Born Samnang say about the crime?
3. What was Born Samnang's alibi?
4. What did the **witnesses** say?
5. Why did Born Samnang sign the **confession**?
6. What does this tell you about the police?
7. What would you have done if you were in Born Samnang's place?

Born Samnang:

"I didn't kill anyone. They are top officials, they can do whatever they want. They can turn white to black."

Sok Sam Oeun

8. What did Sok Sam Oeun say about the crime?
9. What was Sok Sam Oeun's **alibi**?

Sok Sam Oeun:

"It's so unjust. You torture me. I don't know anything."

ဘွန်ဆမ်နန်း

- ၂။ ဘွန်ဆမ်နန်းက ထိုလူသတ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး မည်သို့ ပြောသနည်း။
- ၃။ အခင်းဖြစ်ပွားရာတွင် မရှိကြောင်း ဘွန်ဆမ်နန်းက မည်သို့ သက်သေပြ သနည်း။
- ၄။ မျက်မြင်သက်သေများက မည်သို့ ထွက်ဆိုကြပါသနည်း။
- ၅။ ဘွန်ဆမ်နန်းက အဘယ့်ကြောင့် ဖြောင့်ချက်တွင် လက်မှတ်ထိုးခဲ့ပါသနည်း။
- ၆။ အဆိုပါအဖြစ်မှ ရဲများအကြောင်း မည်သည်ကို သိလိုက်ရပါသနည်း။
- ၇။ သင်သာ ဘွန်ဆမ်နန်း၏ နေရာတွင် ရှိပါက မည်သို့ လုပ်မည်နည်း။

ဘွန်ဆမ်နန်း။ ။ကျွန်တော် ဘယ်လူကိုမှ မသတ်ရပါဘူးဗျာ။ သူတို့တွေက ထိပ်ဆုံးက အရာရှိတွေပဲ။ သူတို့လုပ်ချင်တာ လုပ်လို့ရတယ်။ အဖြူကိုလည်း အမည်းလို့ ပြောလို့ရတယ်။

ဆွတ်ဆမ်အွန်း

- ၈။ ဆွတ်ဆမ်အွန်းက ထိုလူသတ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး မည်သို့ ပြောသနည်း။
- ၉။ အခင်းဖြစ်ပွားရာတွင် မရှိကြောင်း ဆွတ်ဆမ်အွန်းက မည်သို့ သက်သေပြ ပြောဆိုပါသနည်း။

ဆွတ်ဆမ်အွန်း။ ။ဘုရားရေ၊ ကျွန်တော့်ကို သူတို့ နှိပ်စက်ကြ လို့ပါ။ ကျွန်တော် ဘာမှမသိပါဘူး။

The Other Witnesses and Alibis

10. What did the witnesses say?
11. Why do you think that none of the witnesses were willing to support Sok Sam Oeun's alibi?
12. What were three things they said they were afraid of?
13. Why do you think that witnesses for Born Samnang openly supported his alibi while witnesses for Sok Sam Oeun would not?

Witnesses:

- "In Cambodia, if you know things, you can die."
- "If I am lost, who will feed my kids?"
- "They will arrest me and take me to prison."

The Only Witness to the Shooting

14. Why did the news seller who saw the shooting not give evidence?
15. What was she afraid of?
16. What did she need to do before she felt safe enough to talk about what she saw?
17. Who was the man that she heard say "This work is done"?

Va Sothy (news

seller): "If I talk about this and the killer is still alive then he will know who I am and can kill me."

Kek Galabru (human rights advocate):

"If she comes to **testify**, it's to tell the truth and the truth, maybe, is not what the police like to hear."

မျက်မြင်သက်သေများနှင့် အလီဘိုင်များ

၁၀။ မျက်မြင်သက်သေများက မည်သို့ ထွက်ဆိုကြပါသနည်း။

၁၁။ အဘယ်ကြောင့် မည်သည့် မျက်မြင်သက်သေကမျှ ဆမ်အွန်းဘက်မှ သက်သေထွက်ရန် မဝံ့ရဲကြပါသနည်း။

၁၂။ မျက်မြင်သက်သေများက မည်သည်တို့ကို ကြောက်ရွံ့သည်ဟု ပြောကြပါသနည်း ။

၁၃။ အဘယ်ကြောင့် ဆမ်နန်းသက်သေများက ပွင့်ပွင့်လင်းလင်းထွက်ဆိုရဲကြပြီး ဆမ်အွန်း၏ သက်သေများက မထွက်ဆိုရဲကြသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

မျက်မြင်သက်သေများ။ ။

- ကမ္ဘောဒီးယားမှာ ဟိုဟိုဒီဒီသိရင် သေသွားနိုင်တယ်။
- ကျွန်မ သေသွားရင် ကလေးတွေကို ဘယ်သူလာကျွေးမှာလဲ။
- သူတို့ ကျွန်တော့်ကို ဖမ်းပြီး ထောင်ချလိမ့်မယ်။

တစ်ဦးတည်းသော ပစ်ခတ်မှု မျက်မြင်သက်သေ

၁၄။ အဘယ်ကြောင့် သတင်းစာဆိုင်ရှင်က မြင်တွေ့ခဲ့ပါလျက် သက်သေ မထွက်ဆိုခဲ့ပါသနည်း။

၁၅။ သတင်းစာဆိုင်ရှင်က ဘာကို ကြောက်ရွံ့ခဲ့ပါသနည်း။

၁၆။ ဆိုင်ရှင်က သူမြင်ခဲ့ရသည်ကို အမှန်အတိုင်းပြောရရန် မည်သည်တို့ လိုအပ်ပါသနည်း

၁၇။ မည်သူ့ဆီမှ ဒီကိစ္စအောင်မြင်ပြီ ဟု ပြောလိုက်ခြင်းကို သူကြားလိုက်ပါသနည်း။

ဗာဆိုသီ (သတင်းစာဆိုင်ရှင်)။ ။ကျွန်မ သိတာ

ပြောလိုက်တယ် ဆိုပါတော့။

လူသတ်သမားက ကျွန်မကို

သိသွားပြီးတော့ လာသတ်မှာ

စိုးတယ်။

ကက် ဂါလာဘရူ (လူ့အခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူ)။ ။

သူက သက်သေခံပြီး အမှန်တွေကို လာပြောရပြီဆိုရင် ရဲတွေ မကြားချင်တဲ့ အမှန်တရားတွေ ဖြစ်ချင်လည်း ဖြစ်နေမှာလေ။

What Really Happened?

18. Why was Born Samnang noticed by the police?
19. Why was Sok Sam Oeun noticed by the police?
20. Who was the person who was responsible for both arrests?
21. Why were Born Samnang and Sok Sam Oeun *really* arrested?

Extension Activities: The Courts

1. What problems did the **suspects** face in court?
2. Was this a fair trial?
Why/why not?
3. What does it tell you about the court system in Cambodia at this time?

■ ဖြစ်ရပ်မှန်က မည်သို့နည်း။

၁၈။ ဘွန်ဆမ်နန်းကို ရဲက အဘယ့်ကြောင့် မျက်စိကျခွဲပါသနည်း။

၁၉။ ဆွတ်ဆမ်အွန်းကို ရဲက အဘယ့်ကြောင့် မျက်စိကျခွဲပါသနည်း။

၂၀။ ဖမ်းဆီးမှုနှစ်ခုလုံးအတွက် မည်သူ့တွင် တာဝန်ရှိပါသလဲ။

၂၁။ ဘွန်ဆမ်နန်းနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်း နှစ်ဦးလုံး အဖမ်းခံရသော အကြောင်းရင်း အစစ်အမှန်မှာ အဘယ်နည်း။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ တရားရုံးအဖွဲ့.

၁။ ဤမှတ်တမ်းရုပ်ရှင်မှ စွပ်စွဲခံရသူများမှာ တရားခွင်တွင် မည်သည့် ပြဿနာများ ရင်ဆိုင်ခဲ့ရပါသနည်း။

၂။ တရားခွင်မှာ တရားမျှတသော ကြားနာမှုတစ်ခု ဖြစ်ပါသလား။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။

၃။ ကမ္ဘောဒီးယားမှ တရားရေးစနစ်ကို ယခု မည်သို့ ကောက်ချက်ချနိုင်ပါသနည်း။

4. THE LAW (35:02–46:31)

IMPORTANT IDEAS

The law: All the laws in a country.

Police intimidation: When the police use their power to make people so afraid that they do what the police tell them to.

Key Words

baton (n): a heavy stick used to beat people

consider (v): to think about something

disappear (v): to go away without explanation

enforce (v): to make sure that something happens

examine (v): to look at something very carefully

incompetent (adj): not having the ability to do something well

institution (n): an organisation or other structure that is an important part of the country, such as the media or the police

investigation (n): looking at all the evidence to work out the truth about a situation

lieutenant (n): a higher-level police officer

police investigation (n): the work done to find out who committed a crime

prevent (v): to stop something from happening

release (v): to set free

threaten (v): to warn someone that they will be hurt if they don't do what you say

BEFORE YOU WATCH

~ Discuss the question below. Think about it while you watch the film.
Check your answer.

1. Why do we need police?

၄။ ဥပဒေ (၃၅:၀၂ - ၄၆:၃၁)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပာယ်များ

ဥပဒေ။ ။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်းများ အားလုံးကို ဆိုလိုသည်။

ရဲက ခြိမ်းခြောက်အကြပ်ကိုင်ခြင်း။ ။ ရဲက ၎င်းတို့၏ အာဏာလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အသုံးပြု ခြိမ်းခြောက်ပြီး တစ်စုံတစ်ဦးကို ၎င်းတို့ ပြုလုပ်စေလိုသည့်အတိုင်း လုပ်ဆောင်စေခြင်းကို ခေါ်ပါသည်။

III မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို မကြည့်မီ

~ မေးခွန်းကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။ ။ ထို့နောက် ရုပ်ရှင်ကြည့်ရင်း မေးခွန်းအကြောင်းကို စဉ်းစားနေပါ။ ။ ထို့နောက် မိမိအဖြေများနှင့် ပြန်လည် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။ ။

၁။ အဘယ့်ကြောင့် ရဲတပ်ဖွဲ့ရှိရန် လိုအပ်ပါသနည်း။

▶ WATCH TO 46:31 THEN ANSWER THE QUESTIONS

Who Has the Guns?

~ Read the quotes and discuss the questions.

2. What do you think the speaker means in the quote?

Ngun Soa (former Deputy Chief, Phnom Penh Police): “In Cambodia, when you want to kill someone, you look for people who have guns. You and I don’t have the guns. So who has the guns in Cambodia? The police, the military people, etc.”

How Did the Police Hide the Truth?

3. Why did the police visit this woman’s house?
4. What does this tell you about these police officers?

Nguyen Thi Ngoeun (mother of Samnang’s girlfriend): “Four or five policemen arrived at my house. One of them was a high-ranking official. He said, ‘if you do not do what I tell you, then I will make problems for your family and Born Samnang won’t be **released**’... He only **threatened** me because I know this stuff is true.”

▶ 46:31 အထိ ကြည့်ပြီး မေးခွန်းများကို ဖြေဆိုပါ။

 ဘယ်သူ့မှာ သေနတ်ရှိသလဲ။

~ အောက်ပါ ပြောဆိုချက်များကို ဖတ်ရှုပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

၂။ တစ်ဖက်ပါ စကားက ဘာကို ဆိုလိုသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

နအွန်းဆိုအာ (ဒုရဲမှူးဟောင်း၊ ဖန္ဒမ်းပင် ရဲတပ်ဖွဲ့)။

ကမ္ဘောဒီးယားမှာ လူသတ်မယ့်သူက သေနတ်ရှိတဲ့သူ ဆီမှာ အကူအညီတောင်းရမှာ ခင်ဗျားရော ကျွန်တော့် မှာရော သေနတ်မရှိဘူးနော်။ ဒါဆို ဒီနိုင်ငံမှာ ဘယ်သူ သေနတ်ကိုင်နိုင်လဲ။ ရဲ့၊ စစ်တပ် အစရှိသဖြင့် ပေါ့။

 ဖြစ်ရပ်မှန်ကို ရဲက မည်သို့ ဖုံးကွယ်ခဲ့ပါသနည်း။

၃။ ထိုအမျိုးသမီး၏ အိမ်ကို ရဲများ အဘယ်ကြောင့် သွားခဲ့ပါသနည်း။

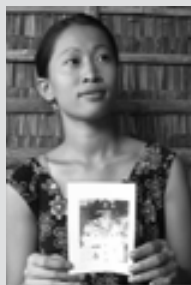
၄။ ထိုလုပ်ရပ်က ရဲအရာရှိများအကြောင်း မည်သည်ကို ဖော်ပြသနည်း။

ငှယင် သီ ငိုအွန်း (ဆမ်နန်းချစ်သူ၏ မိခင်)။

ကျွန်မအိမ်ကို ရဲ လေးငါးယောက်လောက် ရောက်လာတယ်။ တစ်ယောက် က ရာထူး ကြီးကြီးထဲကပဲ။ သူခိုင်းတဲ့ အတိုင်းမလုပ်ရင် တဲ့ ကျွန်မမိသားစု ဒုက္ခရောက်ရလိမ့်မယ်တဲ့။ .. ဆမ်နန်းလဲလွတ်မှာ မဟုတ်တော့ဘူးတဲ့။ ... သူက လာခြိမ်းခြောက်မှာပေါ့။ ဒီက အမှန်ကို သိနေတာကိုး။

5. Who was the police officer who came to the woman's house?

Vien Thi Hong (Samnang's girlfriend):

"This is the guy who told me. He said if I say this, my family will be okay. If I don't, my family will **disappear**."

Lieutenant Hun Song: The man who arrested both Born Samnang and Sok Sam Oeun.

6. Who does he work for?

7. Who is the most powerful police officer in Cambodia?

Heng Pov

8. Who does *he* work for?

The Judiciary

~ Read the quote and discuss the questions.

Henrik Alffram (former UN consultant): "[The judiciary] is the **institution** that people have the least trust in and it's **considered** to be the most corrupt...It is characterised by a high level of incompetence, very poorly trained and educated judges. Many have not even finished high school, have no legal training."

9. What are the causes and effects of the corrupt legal system in the film?

10. Are these causes and effects the same in your country? How are they different?

၅။ ထိုအမျိုးသမီး၏ အိမ်ကို သွားခဲ့သည် ရဲအရာရှိမှာ မည်သူနည်း။

ဗီယင်သီဟောင်း (ဆမ်နန်း၏ ချစ်သူ)။ ။ကျွန်မကို လာပြောသွားတာ သူပဲ။ သူပြောခိုင်းတာကို ပြောမှ ကျွန်မ မိသားစု အဆင်ပြေလိမ့်မယ်တဲ့။ မဟုတ်ရင် ကျွန်မ မိသားစု အစပျောက် သွားလိမ့်မယ်တဲ့။

ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်း။ ။ဘွန်ဆမ်နန်းနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်းတို့ကို တာဝန်ယူ ဖမ်းဆီးသူ။

၆။ ဒုရဲမှူးဟွန်ဆောင်းက မည်သူ့အတွက် အလုပ်လုပ်ခြင်း ဖြစ်သနည်း။

၇။ ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ဩဇာအာဏာအရှိဆုံး ရဲအရာရှိမှာ မည်သူ နည်း။

၈။ ၎င်းက မည်သူ့အတွက် အလုပ်လုပ်ပါသနည်း။

ဟန်ပေါ့

တရားစီရင်ရေး

~ အောက်ပါ ပြောဆိုချက်များကို ဖတ်ရှုပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

ဟန်းနရစ် အယ်ဖရန် (ကုလ သမဂ္ဂမှ အကြံပေးဟောင်း)။ အစိုးရ အဖွဲ့အစည်း အားလုံးထဲမှာ ရဲအဖွဲ့ကို လူတွေ အယုံအကြည် အကင်းမဲ့ဆုံးဖြစ်ပါတယ်။ အကျင့်ပျက်မှု အများဆုံးဖြစ်တဲ့နေရာ လို့လဲ ယူဆရပါတယ်။ တရားရေးနဲ့ ပတ်သက်ရင်လည်း အရည် အချင်းမရှိတဲ့အပြင် ကျွမ်းကျင်လိမ္မာမှု လေ့လာမှု လုံးဝ မရှိတဲ့ တရားသူကြီးတွေပဲ ရှိပါတယ်။ တချို့ဆိုရင် အထက်တန်းတောင် မအောင်ဘူး။ ဥပဒေကိုလည်း လေ့လာဖူးတာ မဟုတ်ပါဘူး။

၉။ ဤမှတ်တမ်းရုပ်ရှင်တွင်ပါသော တရားရေး စနစ်အတွင်းမှ အကြောင်းအရင်းခံများ အကျိုးသက်ရောက်မှုများမှာ အဘယ်နည်း။

၁၀။ ထိုအကြောင်းအရာများ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို သင့်နိုင်ငံတွင်လည်း တွေ့နိုင်ပါသလား။ မည်သို့ မတူကွဲပြားကြပါသနည်း။

Corruption in the Courts

Om
Yentieng

11. Who has the power to control the courts?
12. What happens to judges who make their own decisions?
13. Why is it important that the judges are independent from the government?

Extension Activities: The Police

1. Who should the police work for?

~ Read these examples.

- “In 2007, a strike by female workers at the Fortune Garment Woollen Knitting Company was beaten down by armed police with electric **batons** and tear gas”
- “In 2009, one thousand garment workers from the Sang Wu Factory were on strike to get the factory owner to respect Cambodian Labour Law. The strike ended when they were attacked by armed police”
- “In 2010, 40 workers from the Jin Chan garment factory were protesting because their salary had not been paid for three months. They were attacked by local police.”

2. Who do you think the Cambodian police *really* work for?

3. Who do the police work for in your country?

Cambodian police arrest a factory worker during a protest in 2013. In the same protest, another female factory worker was shot and killed by police.

၁၁။ မည်သူက တရားရုံးများကို အလွမ်းမိုးဆုံးဖြတ်သနည်း။

၁၂။ မိမိကိုယ်ပိုင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမိသော တရားသူကြီးများ မည်သို့ ဖြစ်သွားနိုင်ပါသနည်း။

၁၃။ တရားသူကြီးများအနေနှင့် အစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်လွှမ်းမိုးခံရမှု အဘယ်ကြောင့် ကင်းသင့်သည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ ။ရဲအဖွဲ့

၁။ ရဲအဖွဲ့သည် မည်သူတို့အတွက် အလုပ်လုပ်ရမည်နည်း။

~ ဤဖြစ်ရပ် သာဓကများကို ဖတ်ရှုပါ။

- ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် ဖော်ကျူးနံ အထည်အလိပ်နှင့် သိုးမွေးကုမ္ပဏီမှ အလုပ်သမားများ ဆန္ဒပြခြင်းကို လက်နက်ကိုင်ရဲများက လျှပ်စစ်တုတ်များနှင့် ရိုက်နှက်ခြင်း၊ မျက်ရည်ယိုဗုံးများနှင့် နှိမ်နင်းခြင်းတို့ ပြုခဲ့သည်။
- ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် ဆန်ဂူး စက်ရုံမှ အလုပ်သမား ၁၀၀၀ က စက်ရုံပိုင်ရှင်ကို အလုပ်သမား ဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရန် ဆန္ဒပြရာတွင် လက်နက်ကိုင်ရဲများက လာရောက် တိုက်ခိုက် နှိမ်နင်းခံရခြင်းနှင့် အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။
- ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ဂျင်ချန်း အထည်အလိပ်စက်ရုံမှ အလုပ်သမား ၄၀ က လစာ သုံးလစာ မရရှိသေး၍ ဆန္ဒပြရာ နယ်မြေရဲများမှ လာရောက် နှိမ်နင်းခဲ့သည်။

၂။ ကမ္ဘောဒီးယားရဲများသည် မည်သူတို့အတွက် အမှန်တကယ် အလုပ်လုပ်နေသည်ဟု ထင်ပါသနည်း။

၃။ သင့်နိုင်ငံတွင် ရဲများက မည်သူတို့အတွက် အမှန်တကယ် အလုပ်လုပ်နေခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

၂၀၀၃ ခုနှစ်မှ ဆန္ဒပြပွဲတစ်ခုတွင် ကမ္ဘောဒီးယားရဲများက ဆန္ဒပြသူ တစ်ဦးကို ဖမ်းဆီးစဉ်။ ထိုဆန္ဒပြပွဲတစ်ခုတွင် အမျိုးသမီး စက်ရုံလုပ်သားတစ်ဦးမှာ ရဲများ ပစ်ခတ်မှုကြောင့် သေဆုံးခဲ့သည်။

5. WHY WAS CHEA VICHEA KILLED? (46:31–55:27)

IMPORTANT IDEAS

Investment: Buying part of a company in exchange for a part of the profits that the company makes.

Unskilled labour: Work that can be done without training or education.

Civil society: Non-government organisations that provide services to their community.

Key Words

clear-cut (adj): easy to understand

exports (n): the things that a country sells to other countries

fire (v): to tell a worker that they have to leave their job

imports (n): the things that a country buys from other countries

stubborn (adj): not wanting to change your opinions or decisions

The Free Trade Union Of Workers Of The Kingdom Of Cambodia

(FTUWKC) (n): the trade union that Chea Vichea was president of.

violate (v): to abuse or damage something that belongs to someone else

BEFORE YOU WATCH

~ Discuss the question. Think about it while you watch the film.

1. Who do you think killed Chea Vichea?

၅။ ချီဗချီရာ အဘယ့်ကြောင့် လုပ်ကြံခံခဲ့ရပါသလဲ။ (၄၆:၃၁ - ၅၅:၂၇)

သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပာယ်များ

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု။ ။ကုမ္ပဏီတစ်ခုမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ရယူခံစားရန် ထိုကုမ္ပဏီ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ဝယ်ယူခြင်း။

ကျွမ်းကျင်မှုမဲ့လုပ်အား။ ။(ကာယလုပ်အားစသည့်) ပညာရပ်၊ ကျွမ်းကျင်မှု စသည်တို့ မရှိဘဲ လုပ်ကိုင်နိုင်သော အလုပ်များ။

လူမှုအဖွဲ့အစည်း။ ။လူထုရပ်ရွာအတွက် အရေးပါသော အကူအညီများ ဝန်ဆောင်မှုများ ပေးသော (အစိုးရမဟုတ်သည့်) အဖွဲ့အစည်းများကို ခေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

☞ မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို မကြည့်မီ

~ မေးခွန်းကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။ ထို့နောက် ရုပ်ရှင်ကြည့်ရင်း မေးခွန်းအကြောင်းကို စဉ်းစားနေပါ။

၁။ ချီဗချီရာကို မည်သူ သတ်ခဲ့သည်ဟု ထင်ပါသလဲ။

▶ WATCH TO END THEN ANSWER THE QUESTIONS

Was He Killed as a Threat?

~ Read the following text and discuss the questions.

In the years after Chea Vichea was killed, two other trade union leaders were also killed in almost the same way. In May 2004 Ros Sovannarith, the **FTUWKC** President at the Trinunggal Komara factory, was murdered by two men on a motorbike. Hy Vuthy, the FTUWKC president at the Suntex garment factory was shot dead by two men on a motorbike on February 24, 2007. Vuthy had received telephone death threats three months before.

2. What are the similarities between the killing of these men and the death of Chea Vichea?
3. What do you think is the effect of these killings on workers in these, and other, factories in Cambodia?
4. Who would benefit from these killings?

▶ ရုပ်ရှင် အဆုံးထိ ကြည့်ပါ

🎬 ဗချီရာသည် ရန်စွယ်တစ်ခု အနေနှင့် ရှင်းလင်းခံရခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

~ အောက်ပါ စာသားများကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

ချီဗချီရာ လုပ်ကြံခံရသော နှစ်အတွင်းတွင် အခြား အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်နှစ်ဦးလည်း ထိုပုံစံအတိုင်း လုပ်ကြံ ခံခဲ့ရသည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် မေလတွင် ထရီနန်ဂယ် ကိုမာရာ စက်ရုံမှ ရှောင် ဆိုဗန်နာရစ်သ် ဟုခေါ်သော အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်ကို ဆိုင်ကယ်တစ်စီးနှင့် လူနှစ်ယောက်က သတ်ဖြတ်သွားသည်။ ၂၀၀၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ဟန်းတက်စ် အထည်အလိပ်စက်ရုံမှ ဟိုင်ဗတ်သီ ဟူသည့် အလုပ်သမား ခေါင်းဆောင်ကို ဆိုင်ကယ်နှင့် လူနှစ်ဦးမှ သေနတ်ဖြင့် ပစ်သတ်သွားကြသည်။ ဟိုင်ဗတ်သီ မသေခင် သုံးလခန့်က တယ်လီဖုန်းမှတစ်ဆင့် သတ်ပစ်မည်ဟူသော ခြိမ်းခြောက်စာကို လက်ခံ ရရှိခဲ့သည်။

- ၂။ အဆိုပါ လူများကို သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ချီဗချီရာ အသတ်ခံရခြင်းတို့တွင် မည်သည်တို့ တူညီကြပါသနည်း။
- ၃။ အဆိုပါ အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်များ အသတ်ခံရခြင်းသည် ကမ္ဘောဒီးယား၏ အခြားစက်ရုံများမှ အလုပ်သမားများအပေါ် မည်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ ရှိမည်နည်း။
- ၄။ ထိုသတ်ဖြတ်မှုများကြောင့် မည်သူတို့ အကျိုးအမြတ် ရရှိမည်နည်း။

Was He Killed for Political Reasons?

~ Read the quotes and discuss the questions.

Sam Rainsy:

"Maybe they want to send a message to another leader... Sometimes they don't dare to kill the main target. They kill secondary target."

Son Chhay (Member of Parliament):

"So this message is clear cut. 'Stop being stubborn.

Accept Hun

Sen, take what we give you and produce a new government.'"

5. Who do you think was the "main target" that Sam Rainsy talks about? Why do you think they would be targeted?
6. How did the political deadlock come to an end?
7. Who benefited politically from the death of Chea Vichea?

ဗချီရာသည် နိုင်ငံရေး ရည်ရွယ်ချက်များကြောင့် အသတ်ခံရခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

~ အောက်ပါ ပြောဆိုချက်များကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

ဆွန်ချေ (ပါလီမန်အမတ်)။ ။ဒီတော့ သတိပေးချက်က ရှင်းပါတယ်။ ခေါင်းမမာနဲ့။ ဟန်ဆန်းကို လက်ခံပါ။ ပေးတာကို ယူလိုက်ပြီးတော့ အစိုးရအဖွဲ့လေး ပေါ်လာအောင် ကူညီလိုက် ဆိုတာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဆမ်ရန်ဇီ။ ။သူတို့တွေက တခြားခေါင်းဆောင် တစ်ယောက်ယောက်ကို သတိပေးချင်တာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ တစ်ခါတလေ သူတို့က တကယ့် ပစ်မှတ်အစစ်ကို မသတ်ရကြဘူးလေ။ ဒီတော့ ဒုတိယ ပစ်မှတ်ကို သတ်ကြတာပါ။

- ၅။ ဆမ်ရန်ဇီပြောသော အဓိက ပစ်မှတ်ဆိုသည်မှာ မည်သူတို့ ဖြစ်ပါသနည်း။ အဘယ့်ကြောင့် ၎င်းတို့ကို အဓိက ပစ်မှတ်အဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသနည်း။
- ၆။ နိုင်ငံရေး တိုးမရ ဆုတ်မရ အခြေအနေကို မည်သို့ အဆုံးသတ်သွားပါသနည်း။
- ၇။ ချီဗချီရာ သေဆုံးခြင်းတွင် မည်သူတို့ နိုင်ငံရေးအရ အမြတ် ရရှိခဲ့သနည်း။

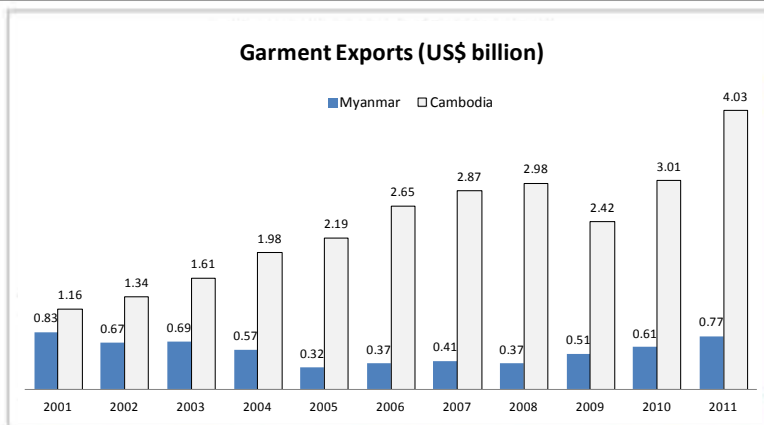

Was He Killed because of Money?

~ Read the information and discuss the questions.

- During the 1990s Cambodia opened up its economy to foreign investment.
- Many foreign investors wanted to do business in Cambodia because of all of the cheap, unskilled labour.
- **Exports** grew from nothing in 1994 to \$4 billion per year in 2011.
- Two-thirds of garment sales are to the United States, and most of the rest to the European Union.
- The US spent 9% of its garment import money on business with Cambodia in 2002, 12% in 2003 and 14% in 2004.
- Because the government and businesses wanted to continue to attract foreign investors, they wanted to make sure that the labour stayed cheap by making sure that costs (wages, safety equipment, holiday pay, etc.) stayed low in the factories.

Source: Garment Manufacturers Association of Cambodia; Union of Myanmar Economic Holding Ltd

Chart showing Cambodian and Myanmar garment exports between 2001 and 2011.

8. What do you think the government and business owners did to make sure that costs stayed low?
9. What problems do you think workers would face if they tried to tell people about the conditions in garment factories?

ချီဗချီရာကို ငွေကြေးကြောင့် သတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

~ အောက်ပါ အချက်အလက်များကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

- ၁၉၉၀ ခုနှစ်များအတွင်းတွင် ကမ္ဘောဒီးယားက နိုင်ငံစီးပွားရေးတွင် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို လက်ခံခဲ့သည်။
- နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများက ကမ္ဘောဒီးယားတွင် လုပ်ငန်းများ လုပ်ကိုင်လိုကြသည်။ ဈေးပေါသော ကာယလုပ်အားများစွာကို ရနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။
- ၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် တင်ပို့မှုတန်ဖိုး လုံးဝ မရှိရာမှ ၂၀၀၄ တွင် တင်ပို့မှုမှ ဝင်ငွေ ဒေါ်လာ သန်းပေါင်း ၁၉၀၀ အထိ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။
- အထည်အလိပ်လုပ်ငန်းမှ တင်ပို့မှု သုံးပုံနှစ်ပုံမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသို့ ဖြစ်ပြီး ကျန်သည့် အားလုံးနီးပါးမှာ ဥရောပနိုင်ငံများသို့ တင်ပို့ခြင်း ဖြစ်သည်။
- ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကို အထည်အလိပ် တင်သွင်းမှုအားလုံး၏ ၉% မှာ ကမ္ဘောဒီးယားမှ ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် ၁၂% ဖြစ်လာပြီး ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ၁၄% အထိ တိုးတက်လာခဲ့သည်။
- အစိုးရနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များက နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများကို ဆက်လက် ဆွဲဆောင်နိုင်ရန် ကုန်ကျစရိတ် ဈေးနည်းသက်သာအောင် လုပ်ထားကြသည်။ ထိုသို့ ဈေးနည်းသက်သာစေရန် အလုပ်သမားလစာ၊ အန္တရာယ် ကာကွယ်သည့် ပစ္စည်း ကိရိယာများ၊ ပိတ်ရက်လစာများ စသည်တို့တွင် ချွေတာထားခြင်း ဖြစ်သည်။

- ၈။ အစိုးရနှင့် စီးပွားရေးသမားများက ကုန်ကျစရိတ်များ သက်သာအောင် မည်သို့ ပြုလုပ်ထားပါသနည်း။
- ၉။ အထည်အလိပ် ကုမ္ပဏီများမှ အလုပ်သမားများက လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများကို လူအများ သိရန် ထုတ်ဖော်ပြောပါက မည်သည့် ပြဿနာများ ဖြစ်ပေါ်လာမည် ထင်ပါသနည်း။

The World's Response

~ Read the quotes and discuss the questions.

10. The United States and European Union are the biggest trade partners with the Cambodian garment industry. How do you think this might have affected the statements made by the US and British ambassadors mentioned in the documentary?

Sam Rainsy:

"The international community has other, bigger concerns."

Chea Mony (Chea Vichea's Brother):

"This is a government that's corrupt, that murders people, **violates** human rights. And the U.S. embassy says that human rights have improved."

11. The British ambassador said that the way that Hun Sen got back into power was "what democracy is all about." Do you agree?

Extension Activity: Fighting Corruption

What are some of the challenges of trying to change a corrupt legal system like Cambodia's? What solutions can you think of?

~ ဖော်ပြပါ ပြောဆိုချက်များကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

၁၀။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂတို့မှာ ကမ္ဘာ့ဒီးယား၏ အကြီးဆုံး အထည်အလိပ် ကုန်သွယ်ဘက်များ ဖြစ်ကြသည်။ အမေရိကန်သံအမတ်နှင့် ဗြိတိသျှသံအမတ်များက မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်တွင် ပါသည့်အတိုင်း မှတ်ချက်များ ပြောခဲ့ခြင်းမှာ ထိုအချက်နှင့် မည်သို့ ပတ်သက်မည် ထင်ပါသနည်း။

ဆမ်ရန်ဖီ။ ။ နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းမှာကျတော့ တခြား ပိုအရေးကြီးတဲ့ ကိစ္စတွေ ရှိသွားပြီဗျ။

ချို မွန်နီ၊ ချီဗချီရာ၏ အစ်ကို။ ။ လူတွေကို သတ်တယ်။ လူအခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်တယ်။ တကယ်တမ်း အကျင့်ပျက် နေတာ အစိုးရ ကိုယ်တိုင်ပဲ။ ဒါနဲ့များ အမေရိကန်သံရုံးက လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေ ကောင်းလာပြီ ပြောသေးတယ်။

၁၁။ ဗြိတိသျှသံအမတ်က ဟန်ဆန်း ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ပြန်ရွေးခံရသည်နှင့် ပတ်သက်၍ ဒီမိုကရေစီ ဆိုတာ ဒီလိုပဲ ဖြစ်ရမယ်လေ ဟု မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။ ထိုမှတ်ချက်ကို သဘောတူပါသလား။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများ တိုက်ဖျက်ခြင်း

ကမ္ဘာ့ဒီးယား၏ စနစ်ကဲ့သို့ ပျက်စီး ယိုယွင်းနေသော ဥပဒေစနစ်ကို ပြုပြင် ပြောင်းလဲရန် ကြိုးစားပါက မည်သို့သော စိန်ခေါ်မှုများ၊ အခက်အခဲများ တွေ့ကြုံရမည် ဖြစ်သနည်း။ မည်သို့သော ဖြေရှင်းနည်းများကို စဉ်းစားမိပါသနည်း။

6. UPDATE, AUGUST 2014

What Has Happened since These Events?

1. What do you think has happened since the events in the film?

~ Read the information from the film's website, and check which ideas were correct.

In the epilogue of the movie, we find out that Born Samnang and Sok Sam Oeun were “provisionally released” after almost five years in prison. This happened while the movie was being made.

Samnang and Sam Oeun returned to their families and tried to survive in a variety of low-paid jobs. However, in December 2012, the lower court suddenly returned to the case. To the surprise of almost all observers, the court re-convicted them. After nearly four years, it sent them back to prison to serve the rest of their sentences.

A protester during a demonstration on Labour Day – May 1st – 2013.

Some believe that this was part of the ruling party's preparation for the next elections in the summer of 2013, to show that it still completely controlled the justice system. It could have had a similar purpose to

the original killing of Chea Vichea: a demonstration of absolute power.

<http://blog.whokilledcheavichea.com/2008/12/freedom.html>

<http://blog.whokilledcheavichea.com/2012/12/innocent-men-reconvicted.html>

2. Why do the film-makers think Born Samnang and Sok Sam Oeun were put back in prison?

၆။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် သြဂုတ်လအထိ ဖြစ်ပေါ် ပြောင်းလဲမှုများ

🕒 ထိုအဖြစ်အပျက်များပြီးနောက် မည်သည်တို့ ပြောင်းလဲ ဖြစ်ပျက်ခဲ့ပါသနည်း။

၁။ ဤရုပ်ရှင်ထဲမှ အဖြစ်အပျက်များ အပြီးတွင် မည်သည်တို့ ဆက်လက် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည် ထင်ပါသနည်း။

~ အောက်ပါ အချက်အလက်များကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

ရုပ်ရှင်၏ နိဂုံးပိုင်းတွင် ဆွတ်ဆမ်အွန်းနှင့် ဘွန်ဆမ်နန်းတို့ကို ထောင်ကျပြီး ၅ နှစ်ခန့်တွင် တရားရှင်လွှတ်ပေးကြောင်း သိမှတ်ခဲ့ရသည်။ ထိုလွှတ်ပေးခြင်းမှာ ဤရုပ်ရှင် ရိုက်ကူးနေစဉ် တွင် ဖြစ်သည်။

<http://blog.whokilledcheavichea.com/2008/12/freedom.html>

ဘွန်ဆမ်နန်းနှင့် ဆမ်အွန်းတို့က မိမိတို့ မိသားစုများဆီသို့ ပြန်သွားကြပြီး လစာနည်း အလုပ်အမျိုးမျိုးကြားတွင် ရှင်သန် နေထိုင်ခဲ့ရပါသည်။

သို့သော် ဒီဇင်ဘာ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အောက်တရားရုံးက ရုတ်တရက် အမှုကို ပြန်ဖွင့်လိုက်သည်။ စောင့်ကြည့်သူအားလုံး အံ့ဩရသည့် အဖြစ်အပျက်မှာ အမှုကို ပြန်ဖွင့်ပြီး ၎င်းတို့နှစ်ဦးကို ပြန်လည် စွဲချက်တင်လိုက်သည်။ လွှတ်ပေးခြင်းခံရပြီး ၄ နှစ်ခန့် အကြာမှ ပြန်လည် အကျဉ်းကျပြီး နဂိုချမှတ်သည့် ထောင်ဒဏ်ပြီးဆုံးသည့်အထိ ဆက်နေရတော့မည် ဖြစ်သည်။

<http://blog.whokilledcheavichea.com/2012/12/innocent-men-reconvicted.html>

အချို့လေ့လာသူများက ဤအဖြစ်သည် လာမည့် ၂၀၁၃ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲအတွက် လက်ရှိ အာဏာရပါတီ၏ ပြင်ဆင်မှုတစ်ရပ်သာ ဖြစ်သည်ဟု ထင်သည်။ ပါတီက တရားရေးစနစ်ကို အပြည့်အဝ ထိန်းချုပ်ထားနိုင်မှုကို ပြသနိုင်ရန်အတွက် လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ထင်ကြသည်။ စွပ်စွဲခံရသူနှစ်ဦးကို ပြန်လည် ထောင်ချခြင်းသည် ချီဗချီရာကို သတ်ခဲ့ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်းပင် ဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်ကြသည်။ ဤနည်းဖြင့် အာဏာရပါတီ၏ အကြွင်းမဲ့ အာဏာရှိမှုကို လက်တွေ့ ပြသလိုက်ခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။

၂။ ဤရုပ်ရှင်ရိုက်ကူးသူများသည် ဘွန်ဆမ်နန်းနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်းတို့ကို အဘယ့်ကြောင့် ပြန်လည် ထောင်ချခြင်းဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင်ပါသနည်း။

~ Read the information from the website, and discuss the questions.

In the 2013 elections, the ruling party won the most seats, but the opposition party won more than it ever had – nearly half of them. Also, for the first time, outside donor countries harshly criticized the fairness of the election. The opposition party refused to take its seats and demanded political changes.

Unexpectedly, the Supreme Court freed Samnang and Sam Oeun in September 2013.

The release of the two men, while welcomed by many, did not reduce pressure on the government to meet the demands of the opposition. Street protests increased in size, and the government created new security squads to attack them with clubs. In January, several protestors were shot dead by military police. After that, the government banned all protests.

<http://blog.whokilledcheavichea.com/2013/09/final-verdict-in-case-of-vichea-killers.html>

Samnang and Sam Oeun, celebrating their freedom in September 2013.

3. Why did the Supreme Court release Samnang and Sam Oeun?
4. Why did the government ban protests?
5. Can you think of a similar situation in your country's history?

~ အောက်ပါ စာသားများကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

၂၀၁၃ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် အာဏာရပါတီက နေရာအများစုကို ရရှိသွားသည်။ သို့သော် အတိုက်အခံပါတီသည်လည်း မရယူသည့် ပမာဏတစ်ခုကို ရရှိခဲ့သည်။ နေရာစုစုပေါင်းမှ တစ်ဝက်နီးပါး ရရှိခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပထမဆုံး အဖြစ်အပျက်မှာ ပြင်ပ အလှူရှင်နိုင်ငံများက ရွေးကောက်ပွဲများ၏ တရားမျှတမှုရှိ၊ မရှိကို ပြင်းထန်စွာ ဝေဖန်လိုက်ကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အတိုက်အခံပါတီက မိမိတို့ ရရှိသည့် နေရာများကို မယူဘဲ ငြင်းဆန်လိုက်ကြပြီး နိုင်ငံရေး အပြောင်းအလဲများ ဖော်ဆောင်ဖို့လိုကြောင်းသာ တောင်းဆိုလိုက်ကြသည်။

မမျှော်လင့်ထားသည် အဖြစ်တစ်ခုအနေနှင့် တရားရုံးချုပ်က ဆမ်နန်းနှင့် ဆမ်အွန်းတို့ကို ၂၀၁၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာတွင် လွှတ်ပေးလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

<http://blog.whokilledcheavichea.com/2013/09/final-verdict-in-case-of-vichea-killers.html>

ထိုနှစ်ဦးကို လွှတ်ပေးခြင်းကို အများက ဝမ်းသာစွာ ကြိုဆိုကြခြင်းရှိသော်လည်း အတိုက်အခံများက အစိုးရအပေါ် ပေးသော ဖိအားများကို လျော့နိုင်ခြင်းတော့ မရှိချေ။

လမ်းပေါ်တွင် ဆန္ဒပြခြင်းများတွင် လူများစွာ တိုး၍ တိုး၍ ပါဝင်လာကြသည်။ အစိုးရကလည်း လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့သစ်များ ဖွဲ့ပေးကာ တင်းပုတ်၊ တုတ်၊ လက်နက်များ တပ်ဆင်ပြီး ဆန္ဒပြသူများကို နှိပ်ကွပ် ဟန့်တားစေသည်။ ဇန်နဝါရီလတွင် ဆန္ဒပြသူများစွာက စစ်ရဲများ၏ ပစ်ခတ်မှုများကြောင့် သေဆုံးခဲ့ကြရသည်။ ထိုအဖြစ်အပျက်တွင် အစိုးရက ဆန္ဒပြခြင်းအားလုံးကို တားမြစ်လိုက်သည်။

၃။ တရားရုံးချုပ်က ဆမ်နန်းနှင့် ဆမ်အွန်းတို့ကို အဘယ့်ကြောင့် လွှတ်ပေးလိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသလဲ။

၄။ အစိုးရက အဘယ့်ကြောင့် ဆန္ဒပြမှုများကို တားမြစ်လိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသလဲ။

၅။ သင့်နိုင်ငံသမိုင်းကြောင်းတွင်လည်း အလားတူ အဖြစ်အပျက်များရှိ၊ မရှိကို စဉ်းစားနိုင် ပါသလား။

~ Read the information, and discuss the questions.

Cambodian officials claim that *Who Killed Chea Vichea?* is banned from showing in Cambodia. However, there is no law that bans films. When a human rights organization attempted to show the film on the tenth anniversary of the assassination, the government's spokesperson said that those involved would be arrested. The human rights group cancelled the screening.

http://blog.whokilledcheavichea.com/2014_01_01_archive.html

6. What would have happened if the human rights group had held the film screening?
7. Do you think they were right to cancel the screening?

As of the beginning of August 2014 the deadlock is almost resolved. The ruling party, still led by Hun Sen, and the opposition party, still led by Sam Rainsy, have nearly finalized an agreement that would give the opposition a license for its own television station and would change the membership of the national election commission to be divided between the two parties.

Whether this agreement will lead to fairer elections in the future is unknown. Some people believe that the ruling party would never agree to any changes that would threaten its ability to hold power forever. Others believe there is a chance that Cambodia could become a real democracy one day.

Cambodian opposition's online TV channel (CNP TV), 2013

8. What do you think will happen in Cambodia?

~ အောက်ပါ အချက်အလက်များကို ဖတ်ပြီး မေးခွန်းများကို ဆွေးနွေး ဖြေဆိုပါ။

ကမ္ဘောဒီးယား အရာရှိများက ‘ချီဗချီရာကို ဘယ်သူသတ်သလဲ’ မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်ကို ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ပြသခွင့် ပိတ်ပင်ထားကြောင်း ကြေညာထားသည်။ သို့သော် ရုပ်ရှင်များကို ပြသခွင့် ပိတ်ပင်နိုင်သော ဥပဒေမှာမူ မရှိချေ။ လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုက ထိုရုပ်ရှင်ကို ချီဗချီရာ ၁၀ နှစ်ပြည့်အနေနှင့် ပြသရန် ကြိုးစားသည့်အခါ အစိုးရ၏ ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူ တစ်ဦးက ထိုရုပ်ရှင်ပြသခြင်းနှင့် ပတ်သက် ပါဝင်သူများကို ဖမ်းဆီးမည်ဖြစ်ကြောင်း ပြောခဲ့သည်။ ထိုလူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းက ရုပ်ရှင်ပြသခြင်းကို ဖျက်သိမ်းလိုက်ရသည်။

http://blog.whokilledcheavichea.com/2014_01_01_archive.html

၆။ ထိုလူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့က ရုပ်ရှင်ပြသခဲ့ပါက မည်သည်တို့ ဖြစ်ပျက်သွားနိုင်ပါသနည်း။

၇။ ထိုရုပ်ရှင်ပြသခြင်းကို ဖျက်သိမ်းခြင်းမှာ မှန်ကန်သည်ဟု ထင်ပါသလား။ ကျောင်းသားများ၏ အမြင်များပေါ် မူတည်ပြီး အဖြေများ ကွဲလွဲလိမ့်မည် ဖြစ်သည်။

ဩဂုတ်လ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေး မတိုးသာ မဆုတ်သာအခြေအနေမှာ ပြေလည်လူနီးပါး ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။

ဟွန်ဆန်း၏ ဦးဆောင်မှုအောက်တွင် ရှိနေသေးသော အာဏာရပါတီ၊ ထို့နောက် ဆမ်ရန်ဇီ ဦးဆောင်သော အတိုက်အခံပါတီတို့က သဘောတူညီချက်တစ်ရပ်ကို အဆုံးသတ်လူနီး ဖြစ်သည်။ ထိုသဘောတူညီချက်တွင် အတိုက်အခံဘက်ကို ကိုယ်ပိုင် ရုပ်မြင်သံကြားလွှင့် စက်ရုံတစ်ခု အတွက် လိုင်စင်ရရှိနိုင်မည် ဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်တွင် ပါဝင်မှုကို ပါတီနှစ်ခုကြား သတ်မှတ်ထားချက်များလည်း ပြောင်းလဲမည် ဖြစ်သည်။

ဤသဘောတူညီမှုကြောင့် လာမည့် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် တရားမျှတမှု ရှိလာမည် ဟုတ်၊ မဟုတ်ကိုမူ မသိနိုင်သေးပေ။ အချို့ကလည်း အာဏာရပါတီသည် ၎င်းတို့၏ ထာဝရ အကြွင်းမဲ့အာဏာကို အားလျော့စေမည့် မည်သည့် ပြောင်းလဲမှုကိုမှ သဘောတူမည် မဟုတ်ဟုလည်း ထင်မြင်ကြသည်။ အချို့လည်း ကမ္ဘောဒီးယားတွင် စစ်မှန်သော ဒီမိုကရေစီ ကို တစ်နေ့နေ့ ရရှိလာနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းလည်းရှိသည်ဟု ထင်မြင်ကြပေသည်။

၈။ ကမ္ဘောဒီးယားတွင် မည်သို့ ဆက်ဖြစ်မည် ထင်ပါသနည်း။ ကျောင်းသားများအမြင်များပေါ် မူတည်ပြီး အဖြေများ ပြောင်းလဲမှု ရှိနိုင်ပါသည်။

ANSWERS

1. Introduction

1. Answers will depend on students' ideas and experience.
2. Answers will depend on students' ideas and experience.
3. Answers will depend on students' ideas and experience.
4. Answers are in the text box.
5. A right is the ability to do or have something. Legal rights are protected by the law. See *Important Ideas* for a definition of workers' rights.
6. Answers are in the text box.
7. Answers will depend on students' ideas and experience.

Extension Activities: Trade Unions

1. **Possible answer:** Unions do many things for their members, including:
 - negotiate with management about working conditions and pay.
 - provide services such as financial or legal support to workers.
 - organise strikes (days when all workers do not work) or demonstrations to put pressure on management.
2. **Possible answer:** Union members say that they are important because companies will usually only give fair wages and good working conditions if they are pressured by the workers. Also, unions are one of the few ways of communicating workers' needs and wishes. On the other hand, you could argue that good laws, properly enforced, make unions unnecessary.

အဖြေများ

၁။ ရုပ်ရှင်မိတ်ဆက် (နိဒါန်း)

- ၁။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။
- ၂။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။
- ၃။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။
- ၄။ စာသားအကွက်ထဲတွင် အဖြေပါပါသည်။
- ၅။ အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ တစ်စုံတရာကို လုပ်နိုင်ခွင့် ရယူခွင့်ကို ပြောခြင်း၊ ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသော အခွင့်အရေး သတ်မှတ်ချက်များလည်း ရှိသည်။ သိထားရမည့် အရေးပါသော အယူအဆ/အဓိပ္ပာယ်များမှ အလုပ်သမား အခွင့်အရေးကို ဖွင့်ဆိုထားသည်ကို ပြန်ညွှန်းနိုင်ပါသည်။
- ၆။ စာသားအကွက်ထဲတွင် အဖြေပါပါသည်။
- ၇။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များ။ ။

ကုန်သွယ်မှု အသင်း (အလုပ်သမားအဖွဲ့များ)

- ၁။ ဥပမာ အဖြေ - ကုန်သွယ်မှုအသင်းများသည် လုပ်ငန်းများစွာ လုပ်ဆောင်ကြပါသည်။ အချို့မှာ
 - လစာများ နှင့် လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများကို အလုပ်ရှင်များနှင့် ညှိနှိုင်းပေးသည်။
 - အလုပ်သမားများကို ငွေကြေးအထောက်အပံ့များ ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့များ ပံ့ပိုး ကူညီသည်။
 - သပိတ်မှောက်ခြင်း (အလုပ်သမားများအားလုံး လုပ်ငန်းခွင် မဝင်ခြင်း) စသည့် ဆန္ဒပြပွဲများ စီစဉ်ပြီး အလုပ်ရှင်များအပေါ် ဖိအားပေးသည်။
- ၂။ ဥပမာ အဖြေ - အဖွဲ့ဝင်များအတွက် အလုပ်သမားအသင်းများ လိုအပ်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ကုမ္ပဏီများမှာ အလုပ်သမားများကို တတ်နိုင်သမျှ အနည်းဆုံးသော လစာနှင့် အခွင့်အရေးပေးလိုခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အလုပ်သမားအဖွဲ့များအားဖြင့် အလုပ်သမားများ၏ လိုအပ်မှုများ သဘောထားများကို တင်ပြပေးနိုင်သည်။ အခြားတဖက်မှလည်း အလုပ်သမားအက်ဥပဒေများကို လေးစား လိုက်နာပါက အလုပ်သမားအဖွဲ့များကို ဖွဲ့စည်းရန် မလိုအပ်ပါ။

2. The Setting

1. **Possible answers:** labour rights, unions, development, poverty
2. **a. The Sam Rainsy Party**
b. Funcinpec
c. The Cambodian People's Party.
3. Prime Minister Hun Sen is the leader of the CPP. He first became prime minister in 1985 and is still in power today. He was a Khmer Rouge commander, and has a bodyguard of over 3000 men. He called himself 'the strong man'.
4. **Possible answer:** He used to be a Khmer Rouge leader, so we can guess that he might have been involved in violent activities in the past. Because of his large bodyguard, we can guess that people don't like him, but fear him. We can also guess that he can make decisions without asking anyone else and doesn't want to give up his power.
5. The CPP won more than half the seats in parliament but didn't get the two-thirds (67%) needed to make a new government alone. This meant that they needed a coalition partner, but Funcinpec and Sam Rainsy united against him. They said that Hun Sen must give up power before they would negotiate a new government. Since he refused to give up power, they refused to negotiate. A new government could not be formed.
6. They worked together closely because both Chea Vichea and the Sam Rainsy party wanted to defend the rights of workers.
7. Because his union wanted to support Sam Rainsy if he was not satisfied with the fairness of the election.
8. A big demonstration would be bad for the CPP because it would show that the Sam Rainsy party had more support (especially from the workers) than the CPP. The demonstrators might also say that the vote was unfair and this would also not be good for the CPP.

၂။ ဇာတ်လမ်းစတင်ခင်းကျင်းခြင်း

၁။ **ဥပမာ အဖြေများ** - အလုပ်သမားအခွင့်အရေး၊ ကုန်သွယ်မှု (အလုပ်သမား) အသင်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ ဆင်းရဲမွဲတေမှု စသဖြင့်။

၂။ က။ ဆမ်းရန်ဇီပါတီ

ခ။ ဖူစင်ပက်

ဂ။ ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီ

၃။ ဟန်ဆန်းသည် ၁၉၈၅ ခုနှစ် မှာ ဝန်ကြီးချုပ် စဖြစ်ခဲ့သည်။ ယနေ့အထိ အာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားပါသည်။ ခမာနီ ခေါင်းဆောင်ဟောင်းတစ်ဦးဖြစ်ပြီး သက်တော်စောင့် ၃၀၀၀ မျှ ရှိသည်။ မိမိကိုယ်ကို လူသန်ကြီးဟု ရည်ညွှန်း ခေါ်ဝေါ်လေ့ရှိသည်။

၄။ **ဥပမာ အဖြေ** - ခမာနီ ခေါင်းဆောင် ဖြစ်ခဲ့ဖူးခြင်းကြောင့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များတွင် ပါဝင်ခဲ့နိုင်ကြောင်း မှန်းဆနိုင်ပါသည်။ သက်တော်စောင့်များစွာထားခြင်းကြောင့် လူမှန်းများသူ ဖြစ်ကြောင်း၊ လူများက သူ့ကို ကြောက်ရွံ့ကြောင်း မှန်းဆနိုင်ပါသည်။ အာဏာကို ခွဲဝေ မပေးချင်ဘဲ မိမိသဘောဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချကာ အုပ်ချုပ်သူ ဖြစ်ကြောင်းလည်း ထင်ရပါသည်။

၅။ ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီက ပါလီမန်တွင် နေရာတစ်ဝက်ကျော်ကို ရရှိအောင်မြင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့ ပါတီတစ်ခုတည်းနှင့် အစိုးရဖွဲ့ရန်မှာ သုံးပုံနှစ်ပုံ (၆၇%) ရရှိမှ ဖြစ်မည်။ ထို့ကြောင့် အခြားပါတီတစ်ခုနှင့် ပူးပေါင်းရန် လိုသည်။ သို့သော် ဆမ်ရန်ဇီနှင့် ဖူစင်ပက်တို့က ပူးပေါင်းပြီး စီပီပီကို ဆန့်ကျင်နေကြသည်။ ဟန်ဆန်း နေရာက ဆင်းပေးမှသာ ၎င်းတို့ နှစ်ပါတီ ပူးပေါင်းပြီး ညွန့်ပေါင်းအစိုးရ ဖွဲ့ပေးနိုင်မည်ဟု ပြောသည်။ ဟန်ဆန်းက နေရာမှ မဖယ်ပေးနိုင်သည့်အတွက် ဆမ်ရန်ဇီတို့ ကလည်း အစိုးရ မဖွဲ့ဘဲ တင်းခံထားကြသည်။

၆။ ချီဗချီရာရာ ဆမ်ရန်ဇီကပါ အလုပ်သမားအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်သူများ ဖြစ်ကြသောကြောင့် ရင်းနှီးစွာ လက်တွဲအလုပ်လုပ်ကြမည် ဖြစ်သည်။

၇။ ချီဗချီရာ၏အဖွဲ့က ဆမ်ရန်ဇီသာ ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်ကို မကျေနပ်ပါက ဆမ်ရန်ဇီကို ထောက်ကူ ဆန္ဒပြလိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၈။ ထိုမျှကြီးမားသော ဆန္ဒပြပွဲမှာ ဟန်ဆန်း၏ ပါတီအတွက် မကောင်းပါ။ ဆမ်ရန်ဇီ ပါတီကို လူထုက (အထူးသဖြင့် အလုပ်သမားများက) စီပီပီ ပါတီထက် ပိုမို ထောက်ခံကြောင်း ထင်ရှားသည်။ ဆန္ဒပြသူများက မဲအရေအတွက်မှာလည်း မှန်ကန်မှု မရှိကြောင်း ပြောနိုင်ပြီး စီပီပီပါတီကို မျက်နှာပျက်စေနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

9. **Possible answers:**

- Because someone wanted to stop him from organising demonstrations which would support the Sam Rainsy Party.
- Because he was helping workers ask for higher wages and better working conditions.
- Because his leadership was a possible threat to the CPP.

10. **Possible answers:**

Because the police work for the government, and they wanted him to stop his activities, especially during the election.

Extension Activities: Democracy?

1. **Possible answer:** Elections are an important part of democracy, so perhaps it shows that Cambodia is partly democratic. However, there are many ways that a party can win an election in unfair or illegal ways, such as threatening opponents, lying about vote counts, banning other parties, etc.
2. **Possible answers:** It can lead to problems, including:
 - when government workers make mistakes or abuse their power, nobody can stop them because no one else knows what they are doing.
 - the longer a party stays in power, the more control they have over other institutions that should be independent, such as the media, elections, the police and the courts.
 - people get used to a particular system and stop trying to improve society.
 - On the other hand, if the people in power are doing a good job, perhaps it is not a problem if they stay in power for a long time.

၉။ ဥပမာအဖြေများ -

- ဆမ်ရန်ဇီပါတီကို ထောက်ခံသည့်အနေနှင့် ပြုလုပ်သော ဆန္ဒပြပွဲကြီးကို မဖြစ်စေလိုသူ တစ်ဦးဦးက ချီဗချီရာကို တားဆီးလိုသော ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- အလုပ်သမားများ၏ လစာကို တိုးမြှင့် တောင်းဆိုပေးခြင်းနှင့် အခြား လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများကို အလုပ်သမားများဘက်မှ ကူညီ ညှိနှိုင်းပေးခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။
- ချီဗချီရာ၏ ခေါင်းဆောင်မှုမှာ စီပီပီ အတွက် ရတက်မအေးစရာ ရန်စွယ်တစ်ခု ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

၁၀။ ဥပမာအဖြေများ - ရဲများက အစိုးရဘက်မှ ဖြစ်ကြခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ချီဗချီရာ ၏ လုပ်ငန်းအကြံအစည်များကို ရပ်တန့် စေလိုသောကြောင့်၊ အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲ ကာလတွင် ချီဗချီရာ၏ အနှောင့်အယှက် မရှိလိုသောကြောင့် ဖြစ်ပါမည်။

နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များ။
ဒီမိုကရေစီ

၁။ ဥပမာအဖြေများ - ရွေးကောက်ပွဲများသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အရေးပါသော အစိတ် အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံကို တစ်နည်းအားဖြင့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဟု သတ်မှတ်ကောင်း သတ်မှတ်၍ ရနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ပါတီတစ်ခုခုသည် တရားမဝင်၊ မသမာသော နည်းလမ်းများနှင့်လည်း အနိုင်ရနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ပြိုင်ဘက်ပါတီကို နောက်ဆုတ်အောင် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ မဲခိုးခြင်း၊ မဲလိမ်ခြင်း၊ အခြားပါတီများကို တားမြစ် ပိတ်သိမ်းခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

၂။ ဥပမာအဖြေများ - ၎င်းကို ပြဿနာတစ်ခု အဖြစ် ယူဆနိုင်ပါသည်။

- အစိုးရအဖွဲ့ဝင်များက အမှား ကျူးလွန်ခြင်း၊ အာဏာအလွဲသုံးစားခြင်း စသည်တို့ ပြုလုပ် လာနိုင်သည်။ ထိုသို့ ပြုလုပ်နေသည်ကို လည်း မည်သူမျှ မသိရ၍ မရပ်တန့်နိုင်။
- အမှီအခို ကင်းလွတ်လပ်စွာ နေသင့်သည့် အဖွဲ့ အစည်းများဖြစ်သော မီဒီယာ၊ ရွေးကောက်ပွဲများ၊ ရဲအဖွဲ့နှင့် တရားရေးရာများအပေါ် အချိန်ကြာ သည်နှင့်အမျှ မပြောင်းလဲသော အစိုးရ၏ လွှမ်းမိုးမှု ပိုလာနိုင်သည်။
- ပြည်သူများ အစိုးရစနစ် တစ်ခုတည်းနှင့်သာ အသားကျသွားပြီး လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်း တိုးတက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းမှုများ ရပ်တန့် သွားမည်။
- အာဏာလက်ဝယ် ပိုင်ဆိုင်ထားသူများက မှန်ကန်ဖြောင့်မတ်စွာ အုပ်ချုပ်မည်ဆိုလျှင် အချိန်ကြာမြင့်သော်လည်း ပြဿနာရှိနိုင် မည် မထင်ပါ။

3. The Suspects

1. **Possible answers:** Many journalists and human rights groups were speaking about Vichea's death. This made the government look bad around the world. The government gets half of its money from foreign aid, and perhaps they were afraid it would be reduced. Perhaps the government pressured the police into 'solving' the case quickly so there would be less international attention on the issue.
2. He said he didn't kill anyone. He thinks the top officials can do anything they like.
3. He wasn't in Phnom Penh but 60 km away in the town of Neak Loeung.
4. More than twelve witnesses said that Born Samnang was in Neak Loeung at the time Vichea was killed.
5. Because the police tortured him and threatened to do the same to his girlfriend.
6. That they use violence and threats to get what they want.
7. Answers will depend on students' ideas and experience.
8. He said it was unjust, and that he didn't know anything about it.
9. He said he was in Phnom Penh on the day Vichea was killed, celebrating Chinese New Year with friends at a house.
10. The other guests were too afraid to support his alibi. One said that if he could be taken to another country and get someone to help him, he would "talk a lot."
11. They were afraid of what the police would do to them.
12. They could be killed because they knew things, they worried about how to feed their children, and they were afraid of going to prison.
13. **Possible answer:** Because Sok Sam Oeun's witnesses lived in the city where the police could threaten them more easily.

၃။ စွဲချက်တင်ခံရသူများ

- ၁။ ဥပမာအဖြေများ - သတင်းထောက်များ၊ လူ့အခွင့်အရေးအုပ်စုများက ဗချီရာ၏ သေဆုံးမှု အကြောင်းကို ပြောဆိုနေကြသည်။ ၎င်းအဖြစ်က အစိုးရကို ကမ္ဘာ့အလယ်တွင် မျက်နှာပျက်စေသည်။ အစိုးရဝင်ငွေ၏ ထက်ဝက်ခန့်မှာ နိုင်ငံတကာ အကူအညီများမှ ရရှိနေခြင်းဖြစ်ရာ အဆိုပါ ဝင်ငွေများ လျော့ကျသွားမည်ကို စိုးရိမ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤအမှုကို အမြန်ဖော်ထုတ်၊ ဖမ်းဆီးနိုင်ရန် အစိုးရမှ ရဲအဖွဲ့ကို ဖိအားပေးနေခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ သို့မှသာ နိုင်ငံတကာ အာရုံစိုက်မှု လျော့နည်းသွားမည်။
- ၂။ မည်သူ့ကိုမျှ မသတ်ရပါဟု ပြောခဲ့သည်။ ထိပ်တန်းအရာရှိများက အလိုရှိရာ လုပ်နိုင်စွမ်းရှိသည်ဟုလည်း သူက ထင်မြင်သည်။
- ၃။ ဘွန်ဆမ်နန်းက အခင်းဖြစ်ပွားစဉ် ဖန္ဒမ်းပင်တွင် ရှိမနေဘဲ ၆၀ ကီလိုမီတာခန့် ဝေးသော နက်ကလောင်းမြို့တွင် ရောက်နေခဲ့သည်။
- ၄။ မျက်မြင်သက်သေ ၁၂ ဦးကျော်က ဗချီရာ အသတ်ခံခဲ့ရသည့် အချိန်တွင် ဘွန်ဆမ်နန်းကို နက်ကလောင်းမြို့တွင် ရှိနေကြောင်း သက်သေခံ ထွက်ဆိုခဲ့ကြသည်။
- ၅။ ရဲများက သူ့ကို နှိပ်စက်ပြီး သူ၏ ချစ်သူကိုလည်း အလားတူ နှိပ်စက်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။
- ၆။ ရဲများမှာ နှိပ်စက်ခြင်း ခြိမ်းခြောက်ခြင်းတို့ ပြုပြီး လိုရာကို ရယူတတ်ကြကြောင်း သိလိုက်ရပါသည်။

- ၇။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများအပေါ်တွင် မူတည်သည်။
- ၈။ မိမိ မတရား ခံရကြောင်း။ ထိုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်ပြီး မိမိလုံးဝ မသိကြောင်း ပြောဆိုခဲ့သည်။
- ၉။ ဆွတ်ဆမ်အွန်းက ဗချီရာ အသတ်ခံရသည့် နေ့တွင် ဖန္ဒမ်းပင်တွင် မရှိကြောင်း၊ အခြားမှ အိမ်တစ်အိမ်တွင် သူငယ်ချင်းများနှင့် တရုတ်နှစ်သစ်ကူးပွဲ ဆင်နွှဲနေကြောင်း ပြောပါသည်။
- ၁၀။ နှစ်သစ်ကူးပွဲအတူ ကျင်းပကြသူများက ဆွတ်ဆမ်အွန်းဘက်မှ ကူညီ ထွက်ဆိုရန် မဝံ့ရဲကြပါ။ အခြားတစ်ဦးက ၎င်းကို အခြားနိုင်ငံသို့ ခေါ်သွားပြီး စောင့်ရှောက်ပေးနိုင်က အများကြီးပြောပြမည်ဟု ပြောခဲ့သည်။
- ၁၁။ ရဲများက ထွက်ဆိုသူကို ရန်ပြုမည်ကို ကြောက်လန့်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။
- ၁၂။ ကိစ္စများကို သိသွားသူသည် သတ်ဖြတ်နှုတ်ပိတ်ခြင်း ခံရနိုင်သည်။ မိမိတို့၏ ကလေးများကို ကျွေးမွေး စောင့်ရှောက်မည့် သူ မရှိတော့မည်ကိုလည်း စိုးရိမ်သည်။ ထောင်သို့ ပို့လိုက်မည်ကိုလည်း စိုးရိမ်သည်။
- ၁၃။ ဥပမာ အဖြေ - ဆမ်အွန်း၏ သက်သေများက မြို့ပြနေသူများ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ရဲများက အလွယ်တကူ ရောက်ရှိ ခြိမ်းခြောက်လာနိုင်သောနေရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

14. The police did not want to hear the truth.
15. She was afraid the killer might kill her if she spoke about it.
16. Get political asylum in another country (Thailand).
17. He was a plain-clothes policeman.
18. Because he was stealing money from the company he worked for and his mother was worried that the company would take their house as payment. So she decided to legally disown him and gave all the necessary documents to the police to do this. Lieutenant Hun Song saw the documents related to this, and a few days after Vichea's death he asked Samnang's mother for a photo of him. This was the photo used to make the picture of Vichea's killer.
19. A thief called Din Doeun and Sok Sam Oeun had an argument. The next day Din Doeun told Lieutenant Hun Song that Sok Sam Oeun was paying people to commit murder. This was not true, but because Hun Song heard about it just a few days before Vichea's death, Sok Sam Oeun was arrested.
20. Lieutenant Hun Song.
21. **Possible answer:** The police needed two people to accuse of killing Chea Vichea (one they can say was the shooter, one the motorbike driver). Both had recently come to the attention of Hun Song but neither one had been arrested for those things. Also, they were normal, working people who didn't have important friends.

၁၄။ ရဲက အမှန်အတိုင်း မကြားချင်ခဲ့ပါ။

၁၅။ မိမိဖွင့်ဟ ပြောလိုက်ပါက လူသတ်သမားက လာရောက် နှုတ်ပိတ်မည်ကို ထိုအမျိုးသမီး ကြောက်နေခဲ့သည်။

၁၆။ နိုင်ငံရေး ခိုလှုံခွင့်ရယူမှ ဖြစ်ပါမည်။

၁၇။ အရပ်ဝတ်နှင့် ရဲတစ်ဦးဆီမှ ကြားလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၈။ ဘွန်ဆမ်နန်းက ၎င်းအလုပ်လုပ်ရာ ဆေးဆိုင်မှ ငွေများ ခိုးယူခြင်း ရှိခဲ့သည်။ ဆေးဆိုင်က နေအိမ်ကို အလျော်အဖြစ် သိမ်းမည်ကို သူမိခင်က စိုးရိမ်သည့်အတွက် သားဖြစ်သူနှင့် ဥပဒေအရ မပတ်သက်တော့ အောင် သားအဖြစ်မှ စွန့်လွှတ်ရန် ဆုံးဖြတ် လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် လိုအပ်သော စာရွက်စာတမ်းများကို ရဲစခန်းသို့ တင်ပြ၍ သားအဖြစ်မှ စွန့်လွှတ်ရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့ သည်။ ထိုဖိုင်များကို ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်းက တွေ့ရှိသွားသည်။ ချီဗချီရာ လုပ်ကြံခံရပြီး ရက်အနည်းငယ်အကြာတွင် ဆမ်နန်း၏ မိခင်ထံမှ ဆမ်နန်း၏ ဓါတ်ပုံကို ဟွန်ဆောင်း က တောင်းယူခဲ့သည်။ ထိုဓါတ်ပုံကို ပုံတူ ပြန်ဆွဲပြီး လူသတ်သမားပုံဟု ကြေညာ လိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၉။ ဒင်ဒွန်း ဟူသော သူခိုးတစ်ဦးနှင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်း တို့ ကတောက်ကဆဖြစ်ခဲ့သည်။ နောက် တစ်နေ့တွင် ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်းကို ဒင်ဒွန်းက ဆွတ်ဆမ်အွန်းသည် လူသတ်သမားငှားပြီး လူသတ်မှုများ ကျူးလွန်နေသည်ဟု သွားတိုင်လိုက်သည်။ မှန်ကန်သော တိုင်ချက် မဟုတ်သော်လည်း ချီဗချီရာ အသတ်ခံရမှုအတွက် တရားခံလိုနေချိန် တွင် တိုင်လိုက်ခြင်းကြောင့် ဆွတ်ဆမ်အွန်း က အဖမ်းခံလိုက်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

၂၀။ ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်း

၂၁။ ဥပမာ အဖြေ - ချီဗချီရာ သေရမှုကို အပြစ်ပုံချခံရန် တရားခံနှစ်ဦး (လူသတ် တရားခံနှင့် မော်တော်ဆိုင်ကယ်မောင်းသူ) အပူတပြင်း လိုအပ်လျက်ရှိသောကြောင့် ၎င်းတို့နှစ်ဦးကို ဖမ်းဆီးခဲ့ကြခြင်း ဖြစ် သည်။ တရားခံဖြစ်သူ နှစ်ဦးစလုံး၏ ဖိုင်တွဲများက ဟွန်ဆောင်းဆီသို့ အချိန်ကိုက် ရောက်ရှိသွားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့၏ မူရင်း တိုင်ချက်များ ကြောင့် အဖမ်းခံရခြင်းကြောင့်တော့ မဟုတ်ပါ။ ထို့ပြင် ၎င်းတို့နှစ်ဦးလုံးက ပေါက်ပေါက် ရောက်ရောက်ရှိ သော၊ နောက်ခံကောင်းကောင်းရှိသော၊ အထက် လူကြီးများနှင့် သိသောသူများလည်း ဟုတ်ပုံ မရပေ။

Extension Activities: The Courts

1. The judge did not listen to the witnesses who supported their alibi.
2. **Possible answer:** No. The court did not listen to all the evidence and the confession was probably made under torture; and the judge may have been influenced by someone higher up in the government.
3. **Possible answer:** That the courts were more interested in achieving the government's and police's political goals than in finding and punishing the people who were really guilty.

4. The Law

1. **Possible answer:** To prevent conflict, enforce laws, and keep people safe.
2. **Possible answer:** He is saying that ordinary people do not have the ability to kill people easily and that if someone is killed for political reasons, it is likely that the police or military are responsible.
3. **Possible answer:** To threaten her into keeping quiet about what she saw.
4. **Possible answer:** That they use their power to prevent the truth from coming out.
5. Lieutenant Hun Song
6. Deputy Police Chief Heng Pov, who had led the Vichea investigation from the beginning.
7. Four-star general Hok Lundy.
8. Only the prime minister, Hun Sen.

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။

တရားရုံးအဖွဲ့

- ၁။ တရားသူကြီးက နှစ်ဦးစလုံး၏ ထွက်ဆိုချက်များအတွက် မျက်မြင်သက်သေများ၏ သက်သေခံမှုများကို လျစ်လျူရှုသည်။
- ၂။ ဥပမာ အဖြေ - မဟုတ်ပါ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တရားရုံးက သက်သေများအားလုံးကို ညီတူညီမျှ ကြားနာ အသိအမှတ်ပြုမှု မရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဝန်ခံချက်ကလည်း နှိပ်စက် ခြိမ်းခြောက် ခံရချိန်တွင် လက်မှတ်ထိုးသော ဝန်ခံချက် ဖြစ်နေသည်။
- ၃။ ဥပမာ အဖြေ - ကမ္ဘောဒီးယား၏ တရားရေး စနစ်မှာ အပြစ်ရှိသူကို ဖော်ထုတ် အပြစ်ပေးရန်ထက် အစိုးရနှင့် ရဲများ၏ နိုင်ငံရေး အကျိုးအမြတ်ကို ပို၍ အာရုံစိုက် ဖော်ဆောင်နေသည်ဟု ပြောနိုင်ပါသည်။

၄။ ဥပဒေ

- ၁။ ဥပမာ အဖြေ - ပဋိပက္ခများကို ကာကွယ်ရန်၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေးဆောင်ရွက်ရန်၊ လူအများကို စောင့်ရှောက်ရန်။
- ၂။ ဥပမာ အဖြေ - ထိုသူဆိုလိုသည်မှာ သာမန် လူများက အလွယ်တကူ လူသတ်နိုင်ကြောင်း၊ နိုင်ငံရေး ရည်ရွယ်ချက်အရ အသတ်ခံရသည် ဆိုပါက ရဲ (သို့မဟုတ်) စစ်တပ်ကြောင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- ၃။ ဥပမာ အဖြေ - သိထား၊ မြင်ထားသည်များကို ထုတ်မပြောအောင် ခြိမ်းခြောက် ပြောဆို ရန် သွားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။
- ၄။ ဥပမာ အဖြေ - အမှန်တရားကို ဖုံးကွယ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အသုံးပြုကြကြောင်း။
- ၅။ ဒုရဲမှူး ဟွန်ဆောင်း
- ၆။ ဗချီရာ သေဆုံးမှုကို အစမှ တာဝန်ယူ စုံစမ်းသူ ဒုရဲချုပ်ဟန်ပေါ့။
- ၇။ ကြယ်လေးပွင့် ဗိုလ်ချုပ် ဟွတ်လန်ဒီ။
- ၈။ ဝန်ကြီးချုပ် ဟန်ဆန်းအတွက်သာ ဖြစ်သည်။

9. **Possible answers – causes:**

- Weak and badly educated lawyers and judges.
- Courts and judges are completely controlled by the government.
- The former dictatorship (Khmer Rouge) has destroyed education, civil society and the law. Quote: “in 1982, only ten legally educated people survived in Cambodia.”

Possible answers – effects:

- No one trusts or respects the law.
- Intimidation and bullying of the people by the police and courts.
- Working for a long time in the same job means that government and legal workers have made strong relationships with each other and use these to create and hide corruption.
- No powerful people want to change the system because it would mean that they will be punished for what they have done in the past.

10. Answers will depend on students' ideas and experience.

11. Om Yenteng, the prime minister's adviser and also the head of the Cambodian Human Rights Committee.

12. They could be killed.

13. **Possible answer:** So that judges can make decisions based on evidence rather than on what the government wants the decision to be, and that the government cannot commit crimes without being punished

Extension Activities: The Police.

1. **Possible answer:** The people.
2. **Possible answer:** Business owners and politicians.
3. Answers will depend on students' ideas and experience.

၉။ ဥပမာ အဖြေများ - အကြောင်းအရင်းများ။

- ပညာမတတ်သော ညံ့ဖျင်းသည့် ရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီးများ။
- တရားရုံးများနှင့် တရားသူကြီးများကို အစိုးရကသာ အပြည့်အဝ ထိန်းချုပ်ထားခြင်း။
- ခမာနီများလက်ထက်တွင် ခမာနီများက ပညာရေး၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် ဥပဒေများကို ရိုက်ချိုး ဖျက်ဆီးခဲ့ခြင်း။ ရုပ်ရှင်မှ ပြောစကားတစ်ခုမှာ ‘အဲဒီအချိန်တုန်းက ၁၉၈၂ ခုနှစ် ဝန်းကျင်လောက်ကပေါ့။ ကမ္ဘောဒီးယားမှာ ဥပဒေကျွမ်းကျင်သူ ၁၀ ယောက်ပဲ အသက်ရှင် ကျန်ရစ်တယ်’။

ဥပမာ အဖြေများ - အကျိုးသက်ရောက်မှုများ။

- ဥပဒေကို မည်သူမျှ ယုံကြည်စိတ်ချခြင်း လေးစားခြင်း မရှိ
- ရဲနှင့် တရားရုံးက လူအများကို ခြိမ်းခြောက် အနိုင်ကျင့်ခြင်း
- တစ်နေရာတည်းတွင် အစိုးရနှင့် တရားရေးတို့ အချိန်ကြာမြင့်စွာ တွဲလုပ်ခြင်းကြောင့် ပတ်သက်မှု ပိုကြီးမားလာပြီး ပတ်သက်ရာ ပတ်သက်ကြောင်းများကို အသုံးပြုကာ အကျင့်ပျက်မှုများ ကျူးလွန်ခြင်း၊ ဖုံးကွယ်ပေးကြခြင်း
- အာဏာရှိနေသူများကလည်း စနစ်ကို ပြောင်းလဲရန် မကြိုးစားကြ။ စနစ်ပြောင်းပါကလည်း ၎င်းတို့ လုပ်ခဲ့သည့် အပြစ်များကို ပြန်ပေးဆပ်ရန်သာ ရှိသည်။

၁၀။ ဖြေဆိုပုံ မှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

၁၁။ ဝန်ကြီးချုပ်၏ အကြံပေးနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားလူ့အခွင့်အရေး ကော်မီတီဥက္ကဋ္ဌ ဥဗ်ရစ်တိုင်း၊

၁၂။ မိမိကိုယ်ပိုင် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမိသော တရားသူကြီးများမှာ သတ်ဖြတ် နှုတ်ပိတ်ခြင်း ခံရနိုင်သည်။

၁၃။ ဥပမာ အဖြေ - လွှမ်းမိုးခံရမှု ကင်းမှသာ တရားသူကြီးအနေဖြင့် တရားစီရင်ချက်များမှာ အစိုးရ၏ ဆန္ဒအပေါ် အခြေမခံဘဲ သက်သေများ ထွက်ဆိုချက်အပေါ် အခြေခံပြီး မှန်ကန်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။ ရဲအဖွဲ့

၁။ ဥပမာ အဖြေ - ပြည်သူလူထု

၂။ ဥပမာ အဖြေ - စီးပွားရေး လုပ်ငန်းရှင်များနှင့် နိုင်ငံရေး သမားများအတွက်သာ

၃။ ဖြေဆိုပုံ မှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

5. Why was Chea Vichea Killed?

1. Answers will depend on students' ideas and experience.
2. All three were FTUWKC union leaders, all three were killed by two men on motorbikes, and both Vuthy and Vichea received death threats before their murders.
3. **Possible answer:** It makes other workers too afraid to try and change the working conditions in their factories.
4. **Possible answer:** The government and business owners.
5. **Possible answer:** The Sam Rainsy Party and Funcinpec politicians.
6. **Possible answer:** Prince Ranariddh stopped working with Sam Rainsy and joined Hun Sen in a new two-party coalition government. On July 15, 2004, Hun Sen was made prime minister again.
7. Hun Sen and CPP
8. **Possible answers:** They threatened unionists and other workers, cheated them with short contracts, lied about the conditions in the factory, etc.
9. **Possible answer:** Cambodian workers don't want to talk about their conditions of work because they are afraid that they will be fired. Many of the workers have no opportunity for other employment because no other garment factory will want a worker who says bad things about the conditions.
10. **Possible answer:** The embassy might say that the situation is getting better so that they can trade with Cambodian businesses without being criticised by human rights organisations.
11. Answers will depend on students' ideas and experience.

၅။ ချီဗချီရာ အဘယ့်ကြောင့် လုပ်ကြံခံခဲ့ရပါသလဲ။

၁။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

၂။ အားလုံးမှာ အလုပ်သမား ခေါင်းဆောင်များ ဖြစ်သည်။ အားလုံးကို ဆိုင်ကယ်ပေါ်မှ လူနှစ်ဦးက ပစ်သတ်သွားကြသည်ခြင်း တူသည်။ ဗတ်သီနှင့် ဗချီရာတို့ မသေခင် ခြိမ်းခြောက်စာများ ရရှိကြသည်။

၃။ **ဥပမာ အဖြေ** - အခြားစက်ရုံများမှ အလုပ်သမားများအနေနှင့် လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများ ပြောင်းလဲရန် တောင်းဆိုခြင်းများ စသည်တို့ ပြုလုပ်ရန် ကြောက်ရွံ့သွားစေပါသည်။

၄။ **ဥပမာ အဖြေ** - အစိုးရနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းရှင်များ။

၅။ **ဥပမာ အဖြေ** - ဟန်ဆန်း၏ ပါတီနှင့် မပူးပေါင်းဘဲ တင်းခံနေသော ဆမ်ရန်ဇီ ပါတီနှင့် ဖူစင်ပက် ပါတီမှ နိုင်ငံရေးသမားများ။

၆။ **ဥပမာ အဖြေ** - မင်းသား ရာနာရလ်က ဆမ်ရန်ဇီပါတီနှင့် လက်တွဲဖြတ်ပြီး ဟန်ဆန်း၏ ပါတီနှင့် နှစ်ပါတီ ညွှန်ပေါင်း အစိုးရဖွဲ့ရန် ပူးပေါင်းလိုက်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၁၅ တွင် ဟန်ဆန်းကို ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ထပ်မံ တင်မြှောက်လိုက်ကြသည်။

၇။ ဟန်ဆန်းနှင့် စီပီပီ။

၈။ **ဥပမာ အဖြေများ** - အလုပ်သမား အသင်းဝင်များ အခြားအလုပ်သမားများကို ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ ကာလတို စာချုပ်များသာ ချုပ်ပြီး သတ်မှတ်ချက်များကို ရှောင်ရှားခြင်း၊ စက်ရုံမှ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေများကို လိမ်ညာခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

၉။ **ဥပမာ အဖြေ** - ကမ္ဘောဒီးယား အလုပ်သမားများက သူတို့၏ အလုပ်လုပ်ရသည့် အခြေအနေများကို များသောအားဖြင့် မပြောလိုကြပါ။ အလုပ်ဖြုတ်ခံရမည်ကို ကြောက်ကြသည်။ အလုပ်ထုတ်ခံရလျှင် အခြားနေရာများတွင်လည်း အလုပ်ရရှိရန် မလွယ်ပါ။ အလုပ်လုပ်ရသည့် အခြေအနေအကြောင်း မကောင်းသည်များကို ထုတ်ဖော် ပြောတတ်သည်ဟု နာမည်ထွက်သွားလျှင် မည်သူမျှ ခန့်ချင်မည် မဟုတ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၁၀။ **ဥပမာ အဖြေ** - သံရုံးများက အခြေအနေများ ကောင်းလာပြီးဟု ပြောရန် လိုပါသည်။ သို့မှသာ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ကုန်သွယ်မှု ဆက်လက် ပြုလုပ်သည့်အခါ လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့များ၏ ပြောဆို အပြစ်တင်ခြင်းကို ရှောင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

၁၁။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

Extension Activity: Fighting Corruption

Possible answers – challenges:

- Courts and judges are not independent from businesses and the government.
- Local media is scared and prevented from investigating corruption.
- There are not enough civil society and non-governmental organisations to criticise and watch the police, courts and government.
- Police, court and government workers are not paid enough, so they feel they need to take bribes.
- Freedom of speech and freedom of the press is not encouraged or protected.

Possible answers – solutions:

- Educate people about corruption.
- Provide more support to anti-corruption organisations.
- Increase salaries for police, court and government workers.
- Punish corrupt people, and protect people fighting corruption.

6. Update: August 2014

1. Answers are in the text box.
2. **Possible answer:** The ruling party wanted to show they were powerful, to warn anyone who might want to oppose them.
3. **Possible answer:** The ruling party hoped to make themselves more popular with the people, and the opposition movement.
4. **Possible answer:** They were concerned that protests would get bigger and bigger. They realised if they continued to injure or kill protestors, they would become less popular.
5. Answers will depend on students' ideas and experience
6. **Possible answer:** The Cambodians would have been jailed, and the foreigners would have been deported..
7. Answers will depend on students' ideas and experience
8. Answers will depend on students' ideas and experience

နောက်ဆက်တွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ။
အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများ တိုက်ဖျက်ခြင်း

ဥပမာ အဖြေများ - စိန်ခေါ်မှုများမှာ။

- တရားရုံးများနှင့် တရားရေးဝန်ထမ်းများမှာ စီးပွားရေးသမားများ၊ အစိုးရအဖွဲ့များနှင့် လွတ်လွတ်ကင်းကင်း မရှိကြ။
- ပြည်တွင်းမီဒီယာသမားများမှာ အကျင့်ပျက်မှုများ မမှန်ကန်မှုများကို ထောက်လှမ်းရန် မဝံ့ရဲအောင် တားဆီးခံထားရသည်။
- ရဲအဖွဲ့၊ တရားရုံးနှင့် အစိုးရကို စောင့်ကြည့်ဝေဖန်မည့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ မရှိကြ။
- ရဲအဖွဲ့၊ တရားရုံးနှင့် အစိုးရ ဝန်ထမ်းများမှာ လစာ လုံလောက်စွာ မရရှိသောကြောင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် လာဘ်ပေး လာဘ်ယူမှုများကို ပြုလုပ်လာကြသည်။
- လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့်၊ စာနယ်ဇင်း လွတ်လပ်ခွင့်ကို အားပေးခြင်း မရှိ၊ စောင့်ရှောက်ပေးခြင်းလည်း မရှိ။

ဥပမာ အဖြေများ - ဖြေရှင်းနည်းများ။

- အကျင့်ပျက် လာဘ်စားမှုများအကြောင်း ပြည်သူလူထုကို ပညာပေးခြင်း
- အကျင့်ပျက်မှု တိုက်ဖျက်ရေး အဖွဲ့အစည်းများကို ပိုမို ထောက်ပံ့ပေးခြင်း
- ရဲအဖွဲ့၊ တရားရေးနှင့် အစိုးရ ဝန်ထမ်းများကို လစာများ တိုးပေးခြင်း
- အကျင့်ပျက် ခြစားသူများကို အရေးယူခြင်း နှင့် ခြစားမှုများကို တိုက်ဖျက်နေသူများအား အကာအကွယ် ပေးခြင်း

၆။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် သြဂုတ်လအထိ
ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲမှုများ

၁။ စာသားအကွက်များထဲတွင် အဖြေပါသည်။

၂။ ဥပမာ အဖြေများ အာဏာရပါတီက မိမိတို့ကို ဆန့်ကျင်မည့်သူ အားလုံးကို မိမိတို့မှာ အာဏာကြီးစွာ ပိုင်ဆိုင်ကြောင်း ပြသထားရန် ဖြစ်သည်။

၃။ ဥပမာ အဖြေ - အာဏာရပါတီက ထိုသို့ လွတ်ပေးခြင်းအားဖြင့် လူထုထောက်ခံမှုကို ပိုမို လိုချင်၍ ဖြစ်ပြီး အတိုက်အခံများနှင့် လည်း ပြေလည်လို၍ ဖြစ်သည်။

၄။ ဥပမာ အဖြေ - ဆန္ဒပြမှုများ ပိုမို ကြီးထွားသထက် ကြီးထွားလာမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့တွင် လူများကို ထိခိုက်သေဆုံးစေခြင်း ထပ်မံ ဖြစ်ပွားလာပါက လူထုလက်ခံမှု လျော့နည်းလာမည်မှန်း သိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၅။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

၆။ ဥပမာ အဖြေ - ကမ္ဘောဒီးယားလူမျိုးများကို ထောင်ဒဏ်ပေးနိုင်ပြီး နိုင်ငံခြားသားများကို ပြည်နိုင်ခြင်း ပြုလိမ့်မည် ဖြစ်သည်။

၇။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

၈။ ဖြေဆိုပုံမှာ ကျောင်းသားများ၏ ထင်မြင်ချက်များ အတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် မူတည်သည်။

ချီဗချီရာကို ဘယ်သူသတ်သလဲ

ကျောင်းသားကို လေ့ကျင့်ခန်းနှင့် အဖြေများ -
အင်္ဂလိပ်နှင့် မြန်မာ

In 2004, Cambodian union president Chea Vichea was assassinated in broad daylight at a newsstand in Phnom Penh. Soon after, two men were quickly arrested and sentenced to twenty years in prison.

This film describes filmmaker Bradley Cox's five-year investigation to search for the truth about how and why Vichea was killed.

This booklet has been produced to support teachers who wish to show and discuss this documentary with their students. It includes discussion topics, questions and background information on the film and several issues the film deals with.

WHO KILLED CHEA VICHEA? contains English and Myanmar student worksheets and teacher's notes and answers. There is also a DVD with the documentary in English and Myanmar languages.

၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘောဒီးယား သမဂ္ဂခေါင်းဆောင် ချီဗချီရာကို ဖန္ဒမ်းပင်ရှိ သတင်းစာ အရောင်းဆိုင်တစ်ဆိုင်ရှေ့ လင်းလင်းချင်းချင်း နေ့ခင်းအချိန်တွင် လုပ်ကြံ သတ်ဖြတ်ခြင်း ခံလိုက် ရသည်။ မကြာခင် အချိန်အတွင်း လူနှစ်ဦးကို ချက်ချင်း ဖမ်းဆီးပြီး ထောင်ဒဏ် နှစ် ၂၀ ချမှတ် လိုက်ကြသည်။

ဤရုပ်ရှင်သည် ရိုက်ကူးသူ ဘရက်ဒ်လ် ကော့ခ်စ်က ဗချီရာ လုပ်ကြံခံရပုံနှင့် လုပ်ကြံခံရခြင်း အကြောင်းကို ၅ နှစ်တာကြာအောင် အမှန်တရားနောက်လိုက် စုံစမ်းခဲ့သည်တို့ကို သရုပ်ဖော်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤရုပ်ရှင်ကို မိမိတို့ကျောင်းသားများနှင့် ပြသ ဆွေးနွေးလိုသူ ဆရာ/မ များအတွက် ဤစာအုပ်ငယ်ကို ရေးသား ပြုစုထားပါသည်။ ဤရုပ်ရှင်နှင့်ပတ်သက်သော ဆွေးနွေးဖွယ် အကြောင်းအရာ ခေါင်းစဉ်များ၊ မေးခွန်းများနှင့် နောက်ခံ အကြောင်းအရာများကို ထည့်သွင်းထားပေးပါသည်။

‘ချီဗချီရာကို ဘယ်သူသတ်သလဲ’ မှတ်တမ်းရုပ်ရှင်တွင် ဆရာလမ်းညွှန်မှတ်ချက်များ အဖြေများကို အင်္ဂလိပ်/မြန်မာ နှစ်ဘာသာနှင့် ထည့်သွင်းထားပြီး မှတ်တမ်းရုပ်ရှင် ဒီဗွီဒီတွင်လည်း အင်္ဂလိပ်၊ မြန်မာ နှစ်ဘာသာနှင့် စာတမ်းထိုး ပါဝင်ပါသည်။